

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
ERAÕIGUSE INSTITUUT

Marek Säde

**TARBIJATE ÕIGUSED JA INKASSOTEENUSED. VÕRDLEV KÄSITLUS EESTI JA
SOOME ÕIGUSES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Dr. iur. Karin Sein

Tallinn 2013

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Võla kohtuvälise sissenõudmise olemus ja kehtestatud nõuded	6
1.1. Tarbijast võlgniku võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise regulatsioon Soome ja Eestis õiguses	6
1.2. Standardse inkasso protsessi (võla kohtuvälise sissenõudmise) üldine kirjeldus	8
1.3. Vastutustundlikkuse põhimõtte võlgnevuste kohtuvälisel sissenõudmisel	11
1.3.1. Soome õiguses	11
1.3.2. Eesti õiguses	14
1.4. Võlgnevuste kohtuvälisele sissenõudmisele esitatavad vormilised nõuded	16
1.4.1. Soome õiguses	16
1.4.2. Eesti õiguses	19
1.5. Inkassoettevõtte tegevusluba ja järelevalve	21
2. Võla kohtuväline menetlemine tarbijast võlgniku positsioonist lähtuvalt	24
2.1. Võla kohtuvälise sissenõudmise hea tava Soome õiguskorras	24
2.2. Tarbijast võlgniku ähvardamine või eksitamine	26
2.3. Tähtajad võla kohtuvälisel sissenõudmisel	28
2.4. Mõistlike sissenõudmiskulude lubatavus, suurus ja kujunemine	31
2.4.1. Soome õiguses	32
2.4.2. Eesti õiguses	36
2.5. Tarbijast võlgniku õiguste kaitse sotsiaalne aspekt	39
KOKKUVÕTE	41
SUMMARY	44
LÜHENDID	47
KASUTATUD KIRJANDUS	48
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	49
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	51
LIHTLITSENTS	52

Sissejuhatus

Võlasuhe ja kohustuse mõiste on tuntud juba Rooma õigusest. Rooma õiguses tähistas väljend "obligation" õigussuhet. Obligatsioon on kõige lihtsamalt väljendades õiguslik kohustus, millega meid kohustatakse midagi täitma, ehk obligatsioon on õigussuhe, mille alusel üks või rohkem isikuid on õigustatud nõudma teiselt või teistelt isikutelt mingit sooritust. Seega on võlgnik (debitor) kohustatud tegema teatud soorituse võlausaldaja (creditor) kasuks.¹

Käesoleval ajal on võlgniku ja võlausaldaja suhe oma põhimõttelt säilinud muutumatult. Võlasuhe on võlgniku ja võlausaldaja vaheline õigussuhe, kus võlausaldajal on õigus nõuda võlgnikult kohustuse täitmist ja vajadusel tagatakse selle täitmine riigipoolse sekkumisega. Jätkuvalt on võlausaldajal õigus kasutada kõiki seadusest tulenevaid õiguskaitsevahendeid saavutamaks võlgniku poolt kohustuse täitmist, s.h. vajadusel pöörduda kohtusse oma õiguste kaitseks.²

Võlaõigusseaduse³ (VÕS §§ 2-3) kohaselt on võlasuhe õigussuhe, milles on alati vähemalt kaks poolt. Võlgnik (kohustatud isik) – kes on kohustatud tegema teise isiku kasuks teatud teo või jätta see tegemata (teost hoiduda). Võlausaldaja (õigustatud isik) – kes on õigustatud nõudma võlgnikult teatavat käitumist (kohustuse täitmist). Võlasuhe võib tekkida lepingust, kahju õigusvastasest tekitamisest, alusetust rikastumisest, käsundita asjaajamisest, tasu avalikust lubamisest või muust seadusest tulenevast alusest. Võlasuhte olemusest võib tuleneda võlasuhte poolte kohustus teatud viisil arvestada teise võlasuhte poole õiguste ja

¹ E. Ilus. Rooma eraõiguse alused. AS Kirjastus Ilo, 2000. lk. 122

² Eesti Vabariigi põhiseadus, RT 1992, 26, 349, § 15

³ Võlaõigusseadus RT I 2001, 81, 487

huvidega. Tarbijakaitse seisukohalt omab tähtsust eelkõige poole kohustus teha sooritus, anda üle asi (kaup) või osutada teenus, mille eest tarbijal tekib kohustus tasuda.⁴ Sõltumata, millistel asjaoludel on võlasuhe tekkinud, on mõlema määratluse puhul oluline võlgniku kohustus, kohustus täita võlausaldaja nõue.

Võlausaldajal on alati õigustatud huvi võlasuhtest tuleneva kohustuse täitmise nõudmiseks. Kohustuse igas mõttes korrektse täitmise (täitmine õigel ajal, õiges mahus, õigel viisil, õigele isikule jne.) tagab võlgniku heauskus võlasuhtest tulenevatesse kohustusse. Paraku alati ei käitu võlgnikud teadlikult või mitteteadlikult heas usus, või ei ole võlasuhtesse astumisel kõiki vajalike asjaolusid ette näinud, või osanud nendega arvestada. Samuti võib võlgniku jaoks tekkida olukord, kus kohustuse faktilisel täitmisel ilmnevad asjaolud, mis muudavad algselt heas usus kavandatud võlasuhte võlgniku jaoks täiesti uueks. Sõltumata aga kujunenud olukorrast vajab võlausaldaja oma usaldusele kaitset, samuti vajab ka võlgnik kaitset võlausaldaja ees.

Tarbijast võlgniku positsioon võlasuhtes on sageli olemuslikult nõrgem kui võlausaldajal, mistõttu ka tema kasutada olevad õiguskaitsevahendid on mõnevõrra piiratumad. Tavapäraselt tekivad tarbijast võlgnikul võlgnevused võlausaldaja ees mitte tahtlikult, vaid eeskätt võlgniku majandusliku olukorra muutusest (töö kaotus, haigestumine jne.) ehk siis võlgnikust otseselt mitte sõltuvatest asjaoludest. Samas ka tarbijast võlgnikust sõltuvatest asjaoludest, nagu finantsasjade planeerimise oskamatus, elustiil, kus elatakse üle oma võimete mõtteviisis „üks päev korraga“ või ollakse sõltuvuses näiteks hasartmängudest ning prioriteet kohustuste täitmisel muutub teise- või kolmandajärguliseks. Algselt väikestest võlgnevustest võivad kasvada võlgnikule koos viiviste, leppetrahvide, sissenõudmiskulude ja muu kaasnevaga kordades suuremad võlgnevused kui algselt. Sellest tulenevalt muutub alguses hästi ja heas usus planeeritud võlasuhe tarbijast võlgniku jaoks ebaseeldivaks ja kahtlemata kulukaks katsumuseks võlausaldajaga, kes reeglina ei ole võlgnikuga võrdne ja seda võlausaldaja käsutuses olevate majanduslike, kogemuslike ja faktiliste teadmiste kogumi poolest. Samas on siiski oluline, et tarbijast võlgnik omaks võrdset võimalust või tarbijast võlgnikule oleks parimal võimalikult viisil tagatud võrdne positsioon võlausaldajaga.

⁴ Abimaterjal tarbija lepingute kohta võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse alusel, Tarbijakaitseamet, 2010. lk. 8

Bakalaureusetöö hüpoteesiks on, et Eestis kehtiv võlgnevuste kohtuväline sissenõudmine ei ole piisavalt reguleeritud ja hetkel kehtiva regulatsiooniga ei ole tagatud tarbijast võlgniku õiguste parim võimalik kaitse võrreldes Soomes kehtiva sama valdkonna regulatsiooniga.

Bakalaureusetöö autori eesmärgiks on analüüsida võrdlevas käsitluses Eesti ja Soome võlgnevuste kohtuvälist sissenõudmist reguleerivat seadusandlust. Seadusandja poolt kehtestatud korda kohtuvälisele sissenõudmisele ning tarbijast võlgniku õiguste kaitset kohtuvälisel sissenõudmisel, seda võlgnevuste sissenõudmisel võlausaldaja või võlausaldaja esindaja, töövõtja (inkassoettevõtte) poolt.

Töös püstitatud eesmärkide saavutamiseks on autor kasutatud analüüsivat, võrdlevat, ja ajaloolist meetodit. Analüüsiks ja võrdluseks on kasutatud Eesti ja Soome õiguskorras kehtivaid võla kohtuvälist sissenõudmist reguleerivaid õigusakte, õigusaktide seletuskirju ja tarbija õiguste järelevalve institutsioonide seisukohti. Ajaloolise meetodi kasutamine on töö seisukohast oluline, mõistmaks paremini seaduses muudatuste tegemise põhjust ja eesmärki.

Bakalaureusetöö tulemusena annab autor hinnangu tarbijast võlgniku võlgade kohtuvälise sissenõudmise regulatsioonist ja tarbijast võlgniku õiguste kaitsele võlgade kohtuvälisel sissenõudmisel Eesti ja Soome õigusruumis.

Töö teema on valitud lähtuvalt autori praktilisest töökogemusest ja teema aktuaalsusest.

Töö jaguneb kaheks üksteisele järgnevaks peatükiks. Esimeses peatükis selgitatakse võlgade kohtuvälise sissenõudmise olemust ja kehtestatud nõudeid. Võlgnevuse kohtuvälise sissenõudmise sisu, sellega kaasnevaid mõisteid Eesti ja Soome õigusruumis. Töö teises osas analüüsitakse võrdlevalt Eesti ja Soome vastavaid õigusakte ja tekkinud kohtupraktikat tarbijast võlgniku õiguste kaitse seisukohast.

Töös kasutatud allikate materjali valikut on mõjutanud teemakohase Eesti õiguskirjanduse nappus ja õigusaktidega vähene reguleerimine õigusaktidega. Allikatena on kasutatud kehtivat seadusandlust Eestis ja Soomes, seaduste eelnõusid ja seletuskirju ning riigiasutuste ja erialaliitude publikatsioone. Lisaks on kasutatud töös kohtulahendeid, nii Eesti kui Soome kõrgelt hinnatud autorite teoseid (erialakirjandust), uurimistöid, magistri- ja doktoritöid. Tulenevalt asjaolust, et antud teema ei ole Eestis varasemalt suuremat uurimist leidnud on autor kasutanud suuremas osakaalus Soome erialakirjandust, eelnõusid ja seletuskirju. Autor on kriitiliselt hinnanud töös kasutatud allikaid ja vältinud on populaarteaduslikke väljaandeid.

1. Võla kohtuvälise sissenõudmise olemus ja kehtestatud nõuded

1.1. Tarbijast võlgniku võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise regulatsioon Soome ja Eestis õiguses

Võlasuhtes võlgniku vastu tekkinud nõuded saavad olla üksnes seaduslikul alusel tekkinud nõuded.⁵ Nõuded võivad tekkida erinevatest lepingutest/kokkulepetest nagu ostu-müügilepingud, laenulepingud, üüri-, käsundi- ja muud lepingud. Pooled sõlmivad vabatahtlikult pooli rahuldava ja mõlema poole eesmärgi täitva kokkuleppe, millega üks pool võtab kohustuse teostada teatud toiming ja teine pool reeglina kohustuse tasuda raha.⁶ Oluliseks komponendiks on siin raha tasumise aeg ehk täitmise tähtaeg (täitmise tingimus), tingimus, millal muutub võlgnevus sissenõutavaks.⁷ Just kohustuse sissenõutavus on kohtuvälises sissenõudmises määrava tähtsusega. Võlausaldajale on oluline oma võlgnevuste kiireim ja optimaalsem sissenõudmine, tarbijast võlgnikule võimalikult minimaalsete sissenõudmiskuludega kohustuse täitmine.

Võlausaldajal on oma õiguste maksmapanemiseks õigus pöörduda kohtusse või teostada võlgnevuste sissenõudmist kohtuväliselt. Kui kohtuvälise sissenõudmine oodatud tulemust ei anna on võlausaldajal jätkuvalt õigus pöörduda kohtusse ja alustada kohtuliku menetlust. Võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise eelisteks saab pidada menetluse ajal kiiremat kulgu ja väiksemaid kulusid.

Soomes reguleerib võla kohtuvälise sissenõudmist *laki saatavien perinnästä*⁸ (lühendatult: PerintäL). Seaduse eesmärk on võimaldada võlgnikul kohustuste vabatahtlik täitmine võlausaldaja ees.⁹ Nimetatud seadust kohaldatakse nii füüsiliste kui era-ja avalik-õiguslike juriidiliste isikute nõuete kohtuvälisel sissenõudmisel. Seadusega reguleeritakse võlausaldaja¹⁰ sh võlausaldaja esindaja, inkassoettevõtte ja võlgniku vahelisi suhteid võlgnevuste kohtuvälisel sissenõudmisel. Seadusega on kehtestatud võlausaldaja ja võlgniku õigused ja kohustused sh sissenõudmise heatava (PerintäL §4), esitatavad vorminõuded

⁵ Jyrki Lindström, Luotonvalvonta ja saatavien perintä, Talentum, 2005.

⁶ Lepingud põhinevad poolte vabal tahtel ja pooled võivad lepingus leppida kokku ka teistsugustes tingimustes kui raha maksmine siis käesolevas bakalaureusetöös käsitleb töö autor üksnes nõudeid kus ühel poolel on kohustus tasuda raha, kus üheks pooleks on tarbija ja tarbijal on mingil objektiivsel põhjusel jäänud kohustus lepingu teise poole ees täitmata. Käesolevas bakalaureusetöös käsitletakse võlgniku kui tarbijast võlgniku.

⁷ Võlaõigusseadus RT I 2001, 81, 487 § 82 lg 7.

⁸ Laki saatavien perinnästä tõlkes „Võlgnevuste sissenõudmise seadus“, autori tõlge

⁹ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513, § 1.

¹⁰ Käesolevas bakalaureusetöös käsitleb töö autor võlausaldajana ka võlausaldaja töövõtjat, inkassoettevõtet. Võlausaldaja ja inkassoettevõtte eristuste vajadused on käesolevas töös eraldi välja toodud

dokumentatsioonile (PerintäL §5a), toimingute tähtajad (PerintäL §10b) ja sissenõudmiskulude ülempiirid (PerintäL §a10).

Eelnimetatud seadus sätestab mitmeid erisätteid, mis reguleerivad ainult tarbijast võlgniku võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise erisusi. PerintäL § 3 kohaselt on tarbijast võlgniku võlgnevused ettevõtete nõuded, mis on tekkinud kaupade müügi või laenu andmisega tarbijale. Tarbija mõiste on avatud eriseaduses *Kuluttajansuojalaki*¹¹ (lühendatult: KSL), mille kohaselt on seaduse tähenduses tarbijaks füüsiline isik, kes omandab kauba peamiselt muuks otstarbeks kui majandustegevuse jaoks.¹²

Seadus on imperatiivne ja kõrvalekaldumised on lubatud üksnes tarbijast võlgniku kasuks. PerintäL § 2 kohaselt on lubamatud pooltevahelised kokkulepped, mis halvendavad võlgniku olukorda või panevad muul viisil võlgniku halvemasse olukorda, kui on seadusega lubatud.

Reaalselt eksisteerivates olukordades võib olla nõudeid, milliste puhul on keeruline määratleda kas võlgnik on tarbija või mitte. Kui isik tegutseb mingis ettevõtlusvaldkonnas füüsilisest isikust ettevõtjana ja sõlmib lepingu oma nimel, on keeruline eristada, kas tegemist oli sooritusega isiku isiklikuks tarbeks või ettevõtluse tarbeks. Sellistes olukordades, kus on kaheldav tarbija positsioon tuleb tõlgendada lepingut võlgniku kasuks.¹³ Sellise tarbijaks või mitte tarbijaks olemise määratlemine on oluline just võlgade kohtuvälise sissenõudmise elluviimisel. Seaduses on sätestatud erisused tarbijast võlgniku võlgnevuste sissenõudmisel võrreldes ettevõtjaga. Erisused on esitatud dokumentatsioonile, tähtaegadele, sissenõudmiskuludele ja järelevalvele.

Sarnaselt Soomes kehtivale eriseadusele, millega reguleeritakse kohtuvälisest võlgnevuste sissenõudmist Eesti õigusruumis kehtestatud ei ole. Tarbijast võlgniku võlgnevuste kohtuvälisel sissenõudmisel lähtutakse võlaõigusseaduses (lühendatult: VÕS), tsiviilseadustiku üldosa seaduses (lühendatult: TsÜS) ja tarbijakaitseseaduses (lühendatult: TKS) sätestatust.

Eestis sätestab võlasuhte mõiste võlaõigusseadus. Võlaõigusseaduse kohaselt on võlasuhe õigussuhe, millest tuleneb ühe isiku (kohustatud isik ehk võlgnik) kohustus teha teise isiku (õigustatud isik ehk võlausaldaja) kasuks teatud tegu või jätta see tegemata (täita kohustus)

¹¹ Kuluttajansuojalaki tõlkes „Tarbijakaitseseadus“ Autori tõlge

¹² Kuluttajansuojalaki, 20.1.1978/38, § 4

¹³ Pasi Pönkä, Petri Willmann, Käytännön perintäopas, Edita Publishing Oy, 2005. lk. 35

ning võlausaldaja õigus nõuda võlgnikult kohustuse täitmist.¹⁴ Lähtuvalt VÕS 76 lg 3 on tuleb kohustus täita õigele isikule, õigel ajal, õiges kohas, õigel viisil.

VÕS § 100 sätestab kohustuse rikkumise, rikkumise üldmõistena kui võlgnik ei täida oma kohustust või ei täida seda nagu on ette nähtud.¹⁵ Kohustuse rikkumine võlaõigusseaduse kohaselt on kohustuse täitmata jätmine, mittenõuetekohane täitmine või täitmisega viivitamine.

VÕS § 101 loetleb võlausaldaja õiguskaitsevahendid juhuks kui võlgnik on kohustust rikkunud. VÕS 101 lg 1 toodu on illustratiivse iseloomuga ja loetelus toodud iga õiguskaitsevahendi kohaldamise täpsemad eeldused on reguleeritud seaduses eraldi. Kohustuse täitmise nõue VÕS § 108, täitmisest keeldumine VÕS §§ 110 ja 111, kahju hüvitamine VÕS §§ 115 ja 127-140, lepingust taganemine ja ülesütlemine VÕS §§116-118, 188-193, viivisnõue ja sissenõudmiskuludenõue VÕS § 113.¹⁶

1.2. Standardse inkasso protsessi (võla kohtuvälise sissenõudmise) üldine kirjeldus

Olukorras, kus võlgnik, kas pahatahtlikult või muudest asjaoludest tingitult ei täida oma kohustust võlausaldaja ees ja võlausaldajal on tekkinud nõudeõigus võlgniku vastu, algab nn. võlgnevuse kohtuvälise sissenõudmine. Sissenõudmise alguses on oluline hinnata kahte kohtuvälist sissenõudmist mõjutavat tegurit:

1) Võlgnevuse juriidiline aspekt. Võlgnevus saab põhineda üksnes seaduses sätestatud alustel.¹⁷ Hinnata tuleb alusdokumente (kokkulepped, lepingud (koos lepingulisadega), üleandmise-vastuvõtmise aktid, arved, tähtajad, välistavad asjaolud jmt). Sellise analüüsi tulemusel saab määratleda kas nõue ka tegelikkuses eksisteerib, kas nõue on põhjendatud, kas nõue on sissenõutav, millised võivad olla võimalikud võlgniku pretensioonid ja vastulaused, millised on tasaarveldamist võimaldavad vastunõuded ja kas parima tulemuse annab kohtuvälise või kohtulik võla sissenõudmine;¹⁸

2) Võlgnevuse ja võlgniku majanduslik aspekt. Oluline on hinnata võlgniku võlgnevuse suurust, selle menetlemise töömahtu ning selle suhet nõude suurusega. Samuti on oluline

¹⁴ Võlaõigusseadus RT I 2001, 81, 487, §2

¹⁵ Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi, Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne, Juura, Tallinn 2009. lk. 312

¹⁶ Op.cit. lk. 314-316

¹⁷ Jyrki Lindström, Luotonvalvonta ja saatavien perintä, Talentum, 2005.

¹⁸ Võla kohtuvälise sissenõudmise valikut on lähemalt analüüsitud käesolevas bakalaureusetöös lk. 11

hinnata võlgniku varalist seisundit, võlgniku olemasolevaid kohustusi (maksekäitumist, maksekäitumise ajalugu), olemasolevaid ja tulevasi rahavoogusid. Nimetatud majanduslik analüüs võimaldab saada selge tausta võlgnikust, kas võlgnik on tulevikus jätkusuutlik või ei (kui võlgniku näol on tegemist pankrotistuva isikuga, on pankrotiavalduse esitamine võlgniku vastu kõige õigem ja ka võlgnikule väiksemaid kulusid tekitavam lahendus).

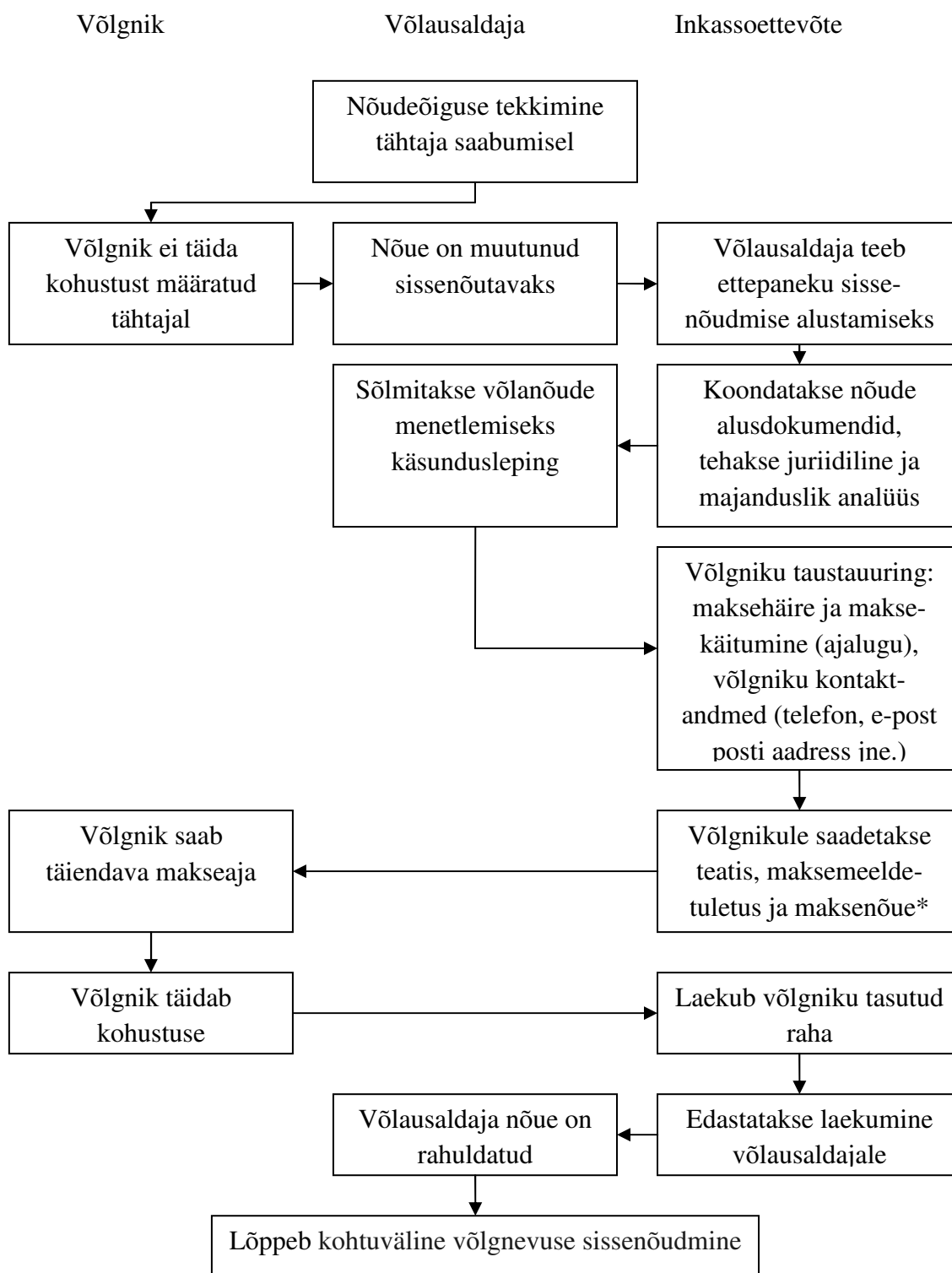
Kindlasti ei ole võlgniku jaoks heaks lahenduseks, kui tema võla sissenõudmisega tegeleb isik, kelle jaoks see ei ole igapäevane tegevus ja kes ei ole professionaalne võlgnevuste sissenõudja. Selline lahendus võib pigem kogu võlgnevuse sissenõudmist raskendada kui seda lahendada. Paremaks lahenduseks on professionaalse võlgade sissenõudmisega tegeleva ettevõtte, inkassoettevõtte, teenuste kasutamine. Reeglina annavad spetsialistide kogemused ja oskused efektiivsema tulemuse ja võimaldavad võlausaldajal tegeleda oma põhitegevusega ning aitavad vältida liigsete kulutuste tekkimist võlgnikule.

Nii Eesti kui Soome õiguskorra kohaselt tähendab võla kohtuväline sissenõudmine meetmeid, mille eesmärgiks on saada võlgnik vabatahtlikult täitma võetud kohustust ehk tasuma võlausaldajale tekkinud võlgnevused. Võlgnevuse sissenõudmise ehk inkasso menetlusena saab tinglikult käsitleda kõiki toiminguid, mida tehakse peale kohustuse täitmise tähtaja saabumist ja võlgnevuse sissenõutavaks muutumist.

Tavapäraselt on esimeseks toiminguks võlgniku teavitamine võlgnevusest kirjalikult või muul viisil, mis võimaldab hilisemat taasesitamist. Võlgnikule antakse kohustuse täitmiseks täiendav tähtaeg (maksemeeldetuletus), esitatakse maksenõue, koostatakse võlgnevuse tasumiseks maksegraafik või kasutatakse muid meetmeid olukorra vabatahtlikuks lahendamiseks.¹⁹ Pärast eelnevalt loetletud meetmete rakendamist ja tulemuse mitte saavutamist kasutatakse juba karmimaid seaduslikke sunnivahendeid, millega mõjutatakse võlgnikku kohustust täitma. Enamasti on sellisteks sunnivahenditeks teenuse osutamise lõpetamine, maksehäire raporteerimine jne. Kui kohtuväline sissenõudmine ei anna tulemust on järgmiseks sammuks võlgnevuse kohtulik sissenõudmine, mille eesmärgiks on samuti sundida võlgnikku oma kohustust täitma, kuid seda juba kohtuotsuse alusel.

¹⁹ Pasi Pönkä, Petri Willman, Käytännön perintäopas, Edita Publishing Oy 2005. lk. 22-23, ka erinevate inkassoettevõtete kodulehtedelt pärineva informatsiooni põhjal. Leitavad interneti keskkonnast: <https://www.lindorff.ee>, <http://www.five.ee/inkasso>, <http://www.intrum.com/ee/>, <http://www.requisita.fi/>,

Võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise standard protsessi kirjeldus:²⁰

* Maksemeeldetuletust ja maksenõuet on käsitletud käesoleva bakalaureusetöö punktis 1.4

²⁰ Inkassoettevõtte Requisita Oy, Inkasso protsessi kirjelduse mudel tegevusloa taotluses (esitatud Soome Aluehallintovirasto loakogule, 2012)

1.3. Vastutustundlikkuse põhimõtte võlgnevuste kohtuvälisel sissenõudmisel

Tekkinud võlasuhte lahendamisel ja reguleerimisel on nii Eesti kui Soome seaduseandja käsitletud tarbijast võlgnikku kui võlasuhte nõrgemat poolt. Seda eelkõige kogemuse puudumise, teadmiste nappuse või tarbijast võlgniku majanduslikust küljest.

1.3.1. Soome õiguses

Soomes kehtiva *laki saatavien perinnästä* seadusega pannakse vastutustundlikkuse kohustus võlausaldajale kui võlasuhte tugevamale poolele. Võlausaldaja, lähtuvalt oma teadmistest, kogemusest, kujunenud tavadest peab leidma optimaalse ja tarbijast võlgnikule minimaalseid kulusid tekitava viisi võlgnevuste sissenõudmisel. Kui on ilmselge, et tarbijast võlgnik ei suuda täita oma kohustusi ja seda erinevatel põhjustel, siis sellises olukorras võlgnevuse kohtuväline sissenõudmine ainult suurendab võlakohustust ja tekitab tarbijale lisaks algsele võlakohustusele juurde täiendavaid kulusid (sissenõudmiskulud), millega suurendatakse veelgi võlakohustust võlausaldaja ees. Võlausaldaja, kohtuvälise sissenõudmise alguses, peab olema suuteline objektiivselt hindama tarbijast võlgniku majandusliku olukorda ja maksevõimet.²¹ Lähtuvalt sellest tuleb valida sobiv sissenõudmisviis s.t. kas teostada võlgnevuse sissenõudmist kohtuväliselt või kohtulikult.²² Antud valiku tegemine on oluline, et tagada minimaalsete kulutuste tekkimine sissenõudmiskulude näol tarbijast võlgnikule.

Vastutustundliku kohtuvälise sissenõudmise all peetakse silmas ka võlgniku konsulteerimist ja juhendamist, esmaselt täiendava maksetähtaja andmist ja kõikidele muudele toimingutele maksegraafiku koostamise võimaluse eelistamist.²³ Seadus iseenesest võimaldab maksegraafiku koostamise eest tarbijast võlgnikult küsida seaduses sätestatud tasu,²⁴ kuid see tasu on arvestades kogumina kogu protsessi, väiksem võimalik lisakulu. Lisaks annab maksegraafik tarbijast võlgnikule ajatatud võlakohustuse koos perioodiliselt tulevikku suunatud täiendavate tähtaegadega.

²¹ Kuluttajavirasto Kuluttajaperinnän valvonnessa esiin nousseita asioita, 2007. lk. 2

²² Soome Kõrgem kohus oma otsuses KKO:2005:108. Diaarinumero: S2004/164. on leidnud et „Hea kohtuvälise menetluse tavaga vastuolus olevaks võib pidada selliseid meetmeid, mis juba ette teades on tarbetud ja ei anna tulemusi. Kui on selge, et võlgnevust ei tasuta ilma kohtu otsuseta ei ole põhjendatud kohtuvälise menetluse läbiviimine ja nõue tuleb suunata kohtumenetlusse.“

²³ Kuluttajavirasto, Kuluttajaoikeuden linjauksia, Hyvä perintätapa kuluttajaperinnässä, 2005.lk. 3

²⁴ Sissenõudmiskulude suurus ja lubatavus on käsitletud käesoleva töö punktis 2.4

Loomulikult on tarbijast võlgnik vastutav maksete hilinemisega tekkinud tagajärgede eest, kuid need tagajärjed ei tohi olla ebaõiglased. Sissenõudmiskuludega ei tohi tekitada täiendavaid raskusi võlgnikule ja neid kulusid²⁵ ei saa kasutada võlausaldaja täiendava tulu teenimise allikana. Tekkinud sissenõudmiskulud ei saa olla võlgnikule karistuseks.

Olulise muutusena seaduse *laki saatavien perinnästä* märtsis jõustunud redaktsioonis, tõi kaasa eelkirjeldatud valiku/otsuse (võlgnevuse sissenõudmine kohtuväliselt või kohtulikult) tegemise võimaluse tarbijast võlgniku enda poolt. Nimelt 16. märts 2013 jõustunud PerintäL § 4c esimese lause kohaselt on tarbijast võlgnikul õigus teha otsus, millist sissenõudmisviisi tema võlgnevuste sissenõudmisel kasutatakse. Kui võlgnevuse osas ei ole tarbijast võlgnikul vastuväiteid, on tarbijast võlgnikul õigus nõuda nõude kohtuvälise sissenõudmise peatamist ja selle edasiandmist kohtulikku menetlusse. Võlausaldaja võib jätkata kohtuvälist sissenõudmist tingimusel, kui see ei too kaasa tarbijast võlgnikule lisa kulusi ja sellest on tarbijast võlgniku teavitatud. Võlgnevuse jätkuv kohtuväline sissenõudmine võib olla oluline võlausaldajale ja seda eelkõige nõude aegumise peatamiseks või tarbijast võlgniku raporteerimiseks maksehäirete registris.

Sellise valiku tegemise õigus tarbijast võlgniku poolt on õigustatud olukordades, kus võlgniku varasemaid võlgnevusi menetletakse kohtulikus menetluses ja uute, lisanduvate võlgnevuste sissenõudmine kohtuväliselt ei anna eeldatavalt tulemust.²⁶ Sellises olukorras kohtuväline sissenõudmine ainult suurendab tarbijast võlgniku võlgnevusi (võlgnevuse suurenemine sissenõudmiskulude näol). Seadusega piiratakse tarbijast võlgniku valikut olukorras, kus võlgnevus tagastatakse osadena ja võlgnevus ei ole muutunud täies ulatuses sissenõutavaks (piirang puudutab perioodiliste maksetega nõudeid, mille osad osamaksed on tulevikus ja nende maksetähtaeg ei ole veel saabunud).²⁷

Eraelu puutumatus ja kodurahu. Soome Tarbijakaitseameti seisukohalt²⁸ ja *laki saatavien perinnästä* esimese eelnõukohaselt²⁹ ei loeta heaks tavaks sissenõudmistoimingute teostamist nädalavahetusel (s.h. tööpäeviti hilistel õhtutundidel), pühade ajal või kui on teada et isik

²⁵ Võlausaldajale tulu. Autori mäрге

²⁶ HE 57/2012 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisten sopimusten maksuehdoista, laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20120057>

²⁷ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513 § 4c ja HE 57/2012 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisten sopimusten maksuehdoista, laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi. lk 32. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20120057>

²⁸ Kuluttajaoikuden linjauksia, Kuluttajaperinnän valvonnassa esiin nousseita asioita, 2007.

²⁹ HE 199 1996 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, Arvutivõrgus kättesaadav: <http://finlex.fi/fi/esitykset/he/1996/19960199>

viibib puhkusel. Seega peaksid sissenõudmistoimingud jääma ajaliselt perioodi, kus isik ei viibi kodus pereringis vaid tegeleb tavapärase igapäevaharjumustega.

Eeltoodust erineval seisukohal on Soome Kaubanduskoda. Kaubanduskoja³⁰ seisukohalt ei ole õige piirata võlgade sissenõudmise perioodi selliselt, kus tarbijast võlgnik ei pruugi olla valmis võlgnevuste lahendamise aruteluks või võlgnik ei saa tegeleda isiklike küsimustega. Arvamuse põhi rõhk on, et tarbijast võlgnik on füüsiline isik ja võlgnevused on tekkinud mitte kutsetegevusest vaid igapäevasest elukorraldusest. Vastupidiselt, Kaubanduskoda soovitab võla sissenõudmist näiteks laupäeval, kui võlgnikul on piisavalt aega süveneda tekkinud olukorda ja võlgnik saab langetada läbimõeldud otsuseid. Lisaks märgitakse avalduses, et tarbijast võlgnik ei pruugi soovida arutada oma võlgnevusi kolleegide või juhtide (ametialaselt) juuresolekul ja pigem eelistaks seda teha töövälisel ajal, omal vabal ajal. Kaubanduskoda tugineb oma arvamusel seaduse tekstist lähtuvalt. Piirangud ei ole sätestatud seaduses ja Tarbijakaitseameti seisukohad on soovituslikud.³¹

Vastutustundliku võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise all peetakse silmas ka posti või muul viisil edastatud teabe esitamist, seda ennekõike esitamise viisis. Soomes ei ole hea tava, kui tarbijast võlgnikule saadetakse inkassoettevõtte kiri, milles selgelt nähtub, et tegemist on võlanõudega. Postiga saadetavad teatised peavad olema soovituslikult neutraalse välimusega, millel ei ole väliselt peale saatja nime muid erilisi tunnuseid³² ja ei ole äratuntav, et tegemist on inkassoettevõtte saadetisega. Soome tarbijakaitse juhendis rõhutatakse³³, et saadetavad teatised peavad jõudma otse võlgnikule ehk selliste teatiste edastamine peab toimuma võimalikult vahetult. Soovituse eesmärgiks on kaitsta võlgnikku ühiskondliku hukkamõistu eest. Samuti ei ole soovitatav kasutada võlgniku töö e-posti aadresse või töö mobiiltelefoni sõnumi saatmist.

³⁰ Soome Kaubanduskoda, Kuluttajaviraston ohje: Hyvä perintätapa kuluttajaperinnässä, 2005. lk. 2
Arvutivõrgus kättesaadav: <http://kauppakamari.fi/k3/missio-visio-arvot/>

³¹ Op.cit. lk. 2

³² Yrjö Lehtonen, Kimmo Mökkönen, Hannu Töyrylä, Marja-Riitta Seulu. Perintä ja luotonhallinta (7 peatükk).
Online väljaanne, Fokus, 2012. Arvutivõrgus: <http://sanomapro.fi/sanomapro/online-perinta-ja-luotonhallinta>

³³ Kuluttajavirasto, Kuluttajaoikeuden linjauksia, Kuluttajaperinnän valvonnassa esiin nousseita asioita, 2007.

1.3.2. Eesti õiguses

Kuivõrd Eestis puudub otsene regulatsioon võlgnevuste kohtuväliseks sissenõudmiseks, siis ei ole ka reguleeritud võlausaldaja kohustust kuidas teostada sissenõudmist – kas kohtulikult või kohtuväliselt. Võlausaldaja on vaba oma otsustes ja lähtub võlgnevuse sissenõudmisel oma äranägemisel parimal viisil.

Tavapäraselt võlausaldaja lähtub lepinguõiguse aluspõhimõtetest „kohustus tuleb täita“ (VÕS §8 lg 2). Võlausaldaja saab võlgnikult nõuda rahalise kohustuse täitmist (VÕS §108), võlgniku poolisel kohustuse rikkumisel (VÕS § 101 lg 1) jääb võlgniku kanda kahju hüvitamine s.h. võlgnevuse sissenõudmiskulud (VÕS §§ 113 lg 5 ja 115), maksega viivitamisel kohustuse täitmisel, maksta võlausaldajale viivist (VÕS §113 lg 1) maksega viivitatud aja eest. Võlgnevuste sissenõudmisel on võlausaldaja vaba otsustama, kas teostada sissenõudmist kohtuväliselt või kohtus.

Uuritud kohtulahenditest ei leidnud töö autor Eesti kohtute viiteid sissenõudmise meetodite valikuks või eeliste tegemiseks. Ei leidunud ka kohtupraktikat võlausaldaja kohustusele enne võla sissenõudmise alustamist teostada võlgniku suhtes taustauuringut, et leida tarbijast võlgnikule võimalikult optimaalne sissenõudmise viis.

Võrdlusena võib siinkohal tuua tarbijakrediidilepingutele esitatava vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise. VÕS § 403² antakse nimistu kohustustest, mida peab krediidiandja järgima seoses tarbijakrediidiga. Vastutustundliku laenamise põhimõtte tähendab, et krediiditooted peavad vastama tarbijate vajadustele ja olema kohandatud tarbija võimekusele maksta laen tagasi³⁴. Sarnaselt vastutustundliku laenamise põhimõttele on mõistlik hinnata tarbijast võlgniku majandusliku olukorda ja tagasimaksete suutlikust. Vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise abil saadakse informatsioon laenusaaja vajadustest ja võimalustest. Põhimõtte rakendamine eeldab laenusaaja krediidivõimelisuse täpsemat hindamist, mis vähendab krediidiandjate krediidiriske.³⁵ Sarnaselt on võimalik hinnata ka tarbijast võlgniku majandusliku olukorda ja otsustada, kas kohtuväline sissenõudmine annab oodatud tulemuse või mitte. Võlgniku püsivate makseraskuste korral tekitab kohtuväline

³⁴ Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=f08d18c1-acda-3661-1941-f77f9226a3b7&

³⁵ Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=f08d18c1-acda-3661-1941-f77f9226a3b7&

sissenõudmine ainult olemasolevale kohustusele lisaks uusi kohustusi ja võlausaldajale sissenõudmisega kaasnevaid lisakulusid.

Käesoleval ajal toimuvate võla kohtuväliste sissenõudmiste läbiviimisel tuleb eeldada, et võlausaldaja on oma võlgnevuse meetodi valikul lähtunud mõistlikkuse põhimõttest (VÕS §7). Mõistlikkuse põhimõttest tehtavad otsused eeldavad samas ka heas usus käitumist.³⁶ Hea usu definitsiooni kohaselt (TsÜS § 138 lg 2) õiguse teostamine ei ole lubatud seaduse vastasel viisil, samuti selliselt, et õiguse teostamise eesmärgiks on kahju tekitamine teisele isikule. Samas hea usu definitsioon ei viita aga otseselt mõistlikkuse kriteeriumile vaid moraalsusele viitavale kriteeriumile³⁷, mõistlikkuse kriteerium viitab pigem majanduslikule põhimõttele. Võlausaldaja, tehes valikut kuidas teostada sissenõudmist ja lähtudes mõistlikkuse põhimõttest e. majanduslikust aspektist on vaba otsustama ja otsustab kuidas on võlausaldajale kasulik.

Töö autor ei hakka siinkohal spekulerima erinevate võlausaldajate ja inkassoettevõtete moraalist, kas langetatud otsuste esmavajadus oli tekitada tulubaas ja saada võlgniku arvelt täiendavat tulu või arvestada võlgniku võimalustega ja teostada kohtuvälisest sissenõudmist parimal, otstarbekamal ja võlgnikule vähimaid sissenõudmiskulusid kaasa tooval moel.

Puhtalt majanduslikust aspektist lähtudes on töö autor seisukohal, et ajaliselt on mõistlik teostada kõiki sissenõudmistoiminguid just tööpäeviti ja päevasel ajal, seda nii võlausaldaja poolt vaadatuna, kui ka tarbijast võlgniku poolelt vaadatuna. Reeglina teostavad Eesti inkassoettevõtted oma sissenõudmistoiminguid tööajal, seda siis ka võlgniku tööajal. Tavapäraselt võimaldavad Eesti tööandjad oma töötajatele ka tööajal väiksemaid pause, mille vältel on võimalik korraldada oma isikliku elu väiksemaid eraelu küsimusi (eeldades, et võlgnevused on mõistlikkuse piirides ja nendele lahenduse leidmine ei ole ülemäära keeruline). Sissenõudmistoimingute läbiviimine Soome Kaubanduskoja ettepaneku kohaselt laupäeval, põhjustab põhjendatult tarbijast võlgnikule suuremate kulude tekkimist ja seda just tänu siis võlausaldaja erilisele töö korraldusele, teostada sissenõudmistoimingut nädalavahetusel.

Eestis praktiseerivad enamik inkassoettevõtteid tava, kus postiga saadetud võlateatis³⁸ kannab suurelt märgistust „Võlateatis“, „Hagihoiatus“ rääkimata inkassoettevõtte logost, kohati ka

³⁶ Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi, Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne, Juura, Tallinn 2009. lk. 33

³⁷ Mari Ann Simovart, Age Värvi, Kriitilisi märkusi mõistlikkuse põhimõtte rakendamise kohta, *Juridica I*/2012.

³⁸ Bakalaureusetöö koostajale saadetud Julianus Inkasso OÜ võlateatis 10.12.2012

hüüdlausest. Iga kõrvaline isik, kes näeb sellist postisaadetist saab aru millega on tegemist ja mis on saadetise ettearvatav sisu. Ei ole ka harvad juhud, kus võlgnikule saadetavas e-kirjas on lisaks võlgniku e-aadressile lisatud ka võlgniku töökoha e-aadress või lausa töökoha üldine e-aadress.³⁹

1.4. Võlgnevuste kohtuvälisele sissenõudmisele esitatavad vormilised nõuded

Esimeseks sammuks võlgnevuse kohtuvälises sissenõudmises on võlgniku informeerimine ja maksemeeldetuletuse saatmine. Maksemeeldetuletus on oma olemuselt võlgnikule teavitus maksetähtaja möödumisest ja/või viivisarve. Vabas vormis maksemeeldetuletuse eesmärk on tarbijast võlgnikku uuesti teavitada võlgnevusest ja sellega kaasnevatest sanktsioonidest s.h viivistest. Maksemeeldetuletuse eesmärgiga kaasneb seaduspärane ootus võlgniku heatahtlikust, kohusetundlikust käitumisest ja soorituse tegemisest vabatahtlikult, vabatahtlikult täita kohustus võlausaldaja ees. Maksemeeldetuletusega ei eeldata alati tarbijast võlgniku pahatahtlikku käitumist, pigem on ununenud täitmise tähtaeg, puudub arve või muu sarnane vabandav põhjus. Reeglina saadab maksemeeldetuletuse võlausaldaja ise.⁴⁰

Maksenõue on järgmine samm võla kohtuvälise sissenõudmise protsessis.⁴¹ Kui maksemeeldetuletus oli “pehme“ ja informatiivse iseloomuga, siis maksenõue on olemuselt teatis, mis saadetakse võlgnikule peale maksemeeldetuletuse saatmist. Eesti praktikas on enam levinud maksenõue või hagihoiatuse nime all saadetav dokument.⁴²

1.4.1. Soome õiguses

Soomes kehtiva *laki saatavien perinnästä* kohaselt ei pea maksemeeldetuletus olema esitatud kirjalikus vormis. Küll aga tasu maksemeeldetuletuse saatmise eest võib lähtuvalt PerintäL §10a võtta vaid juhul, kui maksemeeldetuletus on saadetud kirjalikult ja on täidetud PerintäL § 10b esitatud tingimused. Maksemeeldetuletuse saatmine/esitamine võib toimuda posti, e-posti, või mõne muu võimaliku kommunikatsiooni vahendi kaudu, isiklikult või esindaja

³⁹ Foorum „juura.ee“ internetis aadressil www.juura.ee

⁴⁰ Siinkohal algne võlausaldaja, enne kohtuvälise sissenõudmise alustamist. Autori märkus

⁴¹ Standard inkasso protsessi üldkirjeldus v.t punkt 1.2

⁴² Erinevate inkassoettevõtete poolt saadetud võlleteatised. Julianus Inkasso, Capital Inkasso, Five inkasso

vahendusel. Oluline, Soome regulatsiooni kohaselt on maksemeeldetuletuse koostamisel ja saatmisel järgida tähtaegu⁴³ ja head tava.⁴⁴

Laki saatavien perinnästä eelnõu kohaselt on maksenõude eesmärk tarbijast võlgniku põhjalik informeerimine kohtuvälise sissenõudmise alustamisest ja/või selle menetlemisest võlausaldaja volitatud esindaja, inkassoettevõtte alluvuses. *Laki saatavien perinnästä* seaduses ei ole otseselt piiratud, kas võlgnevuse kohtuvälist sissenõudmist viib läbi võlausaldaja ise või professionaalne inkassoettevõte. Maksenõudega antakse tarbijast võlgnikule võimalus, enne kohtulikku menetlust, täita oma kohustus võlausaldaja ees, seda vabatahtlikult ja ilma suuremate lisakulutusteta, mis võivad kaasneda kohtulikus menetluses. Ilma suuremate lisakulutusteta avaldis on *laki saatavien perinnästä* eelnõus põhjendatud seisukohaga, et võla kohtuvälise sissenõudmisega kaasnevate kulude ülemmäärad on seaduses kehtestatud ja tarbijast võlgnikul on need ette prognoositavad.⁴⁵

Kuivõrd maksenõude koostamise ja saatmise eest on lähtuvalt Perinäl § 10 kohaselt lubatud võtta tasu,⁴⁶ siis on seaduseandja näinud ette ka kindlad reeglid, millele peavad võlgnikule saadetavad maksenõuded vastama. Nõuetele mittevastava maksenõude saatmine toob kaasa esitatava maksenõude tühisuse ja hilisemas, võimalikus kohtulikus menetluses jäetakse sissenõudmiskulud välja mõistmata või menetlemata. Seda ka juhul, kui ei ole antud tarbijast võlgnikule piisavat ja põhjalikku informatsiooni kohtuvälisest sissenõudmisest, millega oleks välditud võlgnikule täiendavate lisakultuste tekkimine.

Satakunnan Käräjäoikeus oma otsuses (Diaarinumero: W 12/14951) on asunud seisukohale, et tarbijast võlgnik on kohustatud hüvitama Perintäl § 10a kohaselt kehtestatud sissenõudmiskulud kui maksenõue on koostatud Perintäl §5 kohaselt ja on järgitud head tava. Maksenõude nõuetekohane esitamine ja saatmine on nõuet menetleva võlausaldaja kohustus.⁴⁷

Oluline on, et maksenõue on esitatud kirjalikult või taasesitamist võimaldavalt. Maksenõude võib esitada ka mõnel muul andmekandjal, seda juhul kui selline esitusviis on eelnevalt võlgnikuga kokkulepitud ja võlgnik aktsepteerib sellist edastamise viisi.⁴⁸ Võlausaldaja ei tohi

⁴³ Tähtajad kohtuvälises menetluses v.t punkt 2.3.

⁴⁴ Hea kohtuvälise menetluse tava v.t punkt 2.1

⁴⁵ HE 21 2004 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta, lk. 9, Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040021>

⁴⁶ Tasude suurused ja lubatavus v.t punkt 2.4

⁴⁷ Satakunnan Käräjäoikeus, 10.12.2012, 12/19663, Diaarinumero: W 12/14951

⁴⁸ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513L, § 5 teine lause

sissenõudmise kestel ühepoolselt muuta suhtlemise viisi, välja arvatud juhul, kui kokkulepitud viisi järgides on möödunud üks aasta meeldetuletuse saatmisest ja on ilmne, et võlgnik ei saa teateid enam kätte. Võlausaldaja või inkassoettevõtte ei saa eeldada, et mobiiltelefoninumbri või e-posti aadressi omanik kontrollib pideval saabunud sõnumeid või e-kirju.⁴⁹

Suhtlemisviisi on lubatud muuta sissenõudmis protsessi kestel vaid vastastikusel kokkuleppel. Tarbijakaitseamet on oma juhendiga kaitsnud tarbijat pahauskse võlausaldaja eest, määratledes poolte suhtluskanali, mida võib varasema suhtlemise baasil pidada usaldusväärseks, et välistada hilisemad vaidlused teadete/nõuete saatmisest või kättetoimetamisest.

Nõuetekohasel kirjalikus maksenõudes on kohustuslik välja tuua järgnevad andmed:⁵⁰

- võlausaldaja nimi ja aadress;
- nõude alus (kohustuse tekkimise alus – leping või muu alus mille alusel on võlgnevus tekkinud);
- eraldi väljatooduna võlgnevuse põhiosa, intress, viivis ja sissenõudmiskulud liigendatuna ja kogusummana;
- nõude kogusumma;
- nõude saaja, makseviis, maksetähtaeg;⁵¹
- teave võlgnikule võimalusest (teostada tasaarvestusi, taotleda maksetähtaja pikendamist, maksegraafiku koostamist) esitada vastuargumente nõude suuruse ja maksetähtaja kohta, samuti tähtaeg mis ajajooksul on võlgnikul õigus neid õigusi kasutada. Kui nõue on koheselt sundtäidetav ja sissenõutav, tuleb võlgniku informeerida tema õiguskaitsevahenditest ja tagajärgedest;
- kui võlgnikul on õigus nõuda kohtuvälise sissenõudmise peatamist (maksenõudes on kohustus teavitada tarbijast võlgnikku õigusest lõpetada kohtuvälise võla sissenõudmine ja õigusest nõuda selle jätkamist kohtulikus menetluses. Maksenõudes tuleb selgitada võlgnikule kohtuvälise sissenõudmise lõpetamise ja kohtuliku menetluse tagajärgi ja anda juhised kuidas taotleda kohtuvälise sissenõudmise

⁴⁹ Kuluttajavirasto, Hyvä perintätapa kuluttajaperinnässä, Kuluttajaoikeuden linjauksia 2005. lk. 4-5

⁵⁰ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513, § 5

⁵¹ Tähtajad kohtuvälises menetluses v.t punkt 2.3.

peatamist), tuleb võlgnikku teavitada sissenõudmise peatamise õigusest ja sellega kaasnevatest tagajärgedest;

- kui maksenõudes ei ole toodud välja intressiarvestust, tuleb võlgnikku teavitada õigusest saada teavet intressiarvestuse kohta tema nõudmisel.

Kui võlausaldaja on andnud võlgnevuse inkassoettevõttele sissenõudmiseks peab võlgnikku informeerima asjaolust, et võlgnevuse sissenõudmine on läinud esialgselt võlausaldajalt võlausaldaja esindajale, inkassoettevõttele sissenõudmiseks ning edasine võla sissenõudmine toimub inkassoettevõttes.

Hea tava kohaselt teavitatakse võlgnikku viivisemäära suurusest ja viivise summast kokku, samuti kelle kasuks on intress ja/või viivis on arvestatud. Vajadusel lisatakse valuutakursid maksenõude koostamise hetkel.⁵² Võlausaldaja peab võlgnikku informeerima kõikidest maksenõudega tekkinud ja tulevikus tekkida võivatest kulutustest. Eesmärgiks on anda objektiivne informatsioon kõikidest täiendavatest kuludest mis jäävad võlgniku kanda.

Võlgnikku tuleb informeerida õigusest taotleda maksegraafiku koostamist, informatsioon osamaksete suurusest ja maksegraafiku kestvusest. Koheselt sissenõutavaks muutunud nõuete puhul on oluline informeerida võlgnikku sellega kaasnevatest tagajärgedest⁵³ ja võlgniku õiguskaitsevahenditest nagu makse ajatamine ja tähtaja pikendamine.

Enne iga võla kohtuvälise sissenõudmise algust, lähtuvalt vastutustundlikkuse põhimõttest, on võlausaldaja kohustus veenduda nõude õigsuses ja kehtivuses, keelatud on teostada võla kohtuvälist sissenõudmist aegunud või muul põhjusel lõppenud nõuetele.⁵⁴

1.4.2. Eesti õiguses

Eesti õiguskord eraldi maksemeeldetuletust kui iseseisvat dokumenti ei reguleeri. Küll aga kasutatakse võlausaldaja poolt tarbijast võlgnikule saadetavat sama nimetusega meeldetuletust. Oma olemuselt on maksemeeldetuletus Eesti käibes sarnane Soome praktikaga.

⁵² Kuluttajavirasto, Hyvä perintätapa kuluttajaperinnässä, Kuluttajaoikeuden linjauksia 2005. lk. 5

⁵³ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513, § 5a

⁵⁴ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513, § 4

Kuna Eesti seadusandlus maksemeeldetuletust eraldiseisva nõudedokumentina ei reguleeri, siis ei ole ka kehtestatud nõudeid maksemeeldetuletuse koostamiseks või saatmiseks. Võlausaldaja lähtub maksemeeldetuletuse koostamisel heast usust, et saadetud meeldetuletusega tarbijast võlgnik täidab oma kohustuse võlausaldaja ees vabatahtlikult.

Eesti praktikas on enam levinud maksenõue või hagihoiatus.⁵⁵ Sarnaselt maksemeeldetuletusele ei ole seadusandja reguleerinud ka maksenõude või hagihoiatuse koostamisele esitatavaid nõudeid. Hagihoiatust saadetakse reeglina inkassoettevõtte poolt peale kõikide meeldetuletuste saatmist ja on viimaseks sammuks enne kohtumenetluse alustamist. Saadetud maksenõude või hoiatusega antakse võlgnikule selge seisukoht, et see on viimane võimalus täita oma võetud kohustus.

Tsiviilseadustiku üldosa seaduse, TsÜS § 77 kohaselt võib tehingu teha mis tahes vormis, kui seaduses ei ole sätestatud tehingu kohustuslikku vormi. Kuivõrd seaduses ei ole otsest regulatsiooni esitatavale maksenõudele või hagihoiatusele, on maksenõude või hagihoiatuse esitaja vormilistes nõuetest vaba ja õigus esitada nõuet või hoiatust sisult oma äranägemisel.

Suuremad Eestis tegutsevad inkassoettevõtted kuuluvad rahvusvahelistesse kontsernidesse ja kontserni siseselt on kehtestatud võlgnikule saadetavate dokumentide standardid. Reeglina määratletakse kontserni siseselt, mida peab võlgnikule saadetav dokument sisaldama ja millised on nõuded saadetavale dokumendile. Väiksemad Eesti inkassoettevõtted lähtuvad maksemeeldetuletuste või hagihoiatuste koostamisel kujunenud tavadest ja varasemast praktikast.

Maksenõudes või hagihoiatuses viidatakse Eestis tavapäraselt lepingu tingimustele ja võlaõigusseaduse VÕS § 76, mille kohaselt kohustus tuleb täita vastavalt lepingule või seadusele ja VÕS § 82 mille kohaselt kohustus tuleb täita tähtajaliselt. Ka antakse võlgnikule informatsioon nõude loovutamise ja/või nõude menetlemise inkasso ettevõttes. Sanktsioonina toovad enamus Eesti inkassoettevõtteid välja võlgniku kohustuse hüvitada võlgnevuse sissenõudmisega kaasnevad kulud, viivise ja/või leppetrahvi nõuded.⁵⁶

Lähtuvalt eelnevast on Soome seaduseandja olulises osas reguleerinud tarbijast võlgnikule esitatavate dokumentide sisu. Sellise reguleerimise eesmärgiks saab pidada seadusandja soovi anda tarbijast võlgnikule olulist informatsiooni tema võlgnevuse sisust. Tarbijast võlgnik,

⁵⁵ Erinevate Eesti inkassoettevõtete tegevuspraktika. Leitavad internetikeskkonnast <http://www.inkassoteenus.ee/>, <http://www.julianus.ee/info/inkasso>, <http://kvaliteetinkasso.ee/>

⁵⁶ Erinevate Eesti inkassoettevõtete maksenõuded: Lindorff Eesti AS, Intrum Justitia AS, Julianus Inkasso OÜ

eraisikuna ei pruugi säilitada kõiki dokumente mis annaksid ülevaate võlgnevusest ja tarbijast võlgnik ei ole reeglina ka teadlik oma õigustest võlgnevuse kohtuvälisel sissenõudmisel.

1.5. Inkassoettevõtte tegevusluba ja järelevalve

Eraisikust võlausaldaja tegeleb tavaliselt oma võlgnikega iseseisvalt ja ühekordselt. Reeglina on eraisikute vahelised võlasuhted üksikjuhtumid ja väikse osakaaluga üldises võlgnevuste kogumis. Samuti ei saa eraisikust võlausaldaja võlgnevuste sissenõudmisel rääkida võlgnikust kui tarbijast võlgnikust.

Suuremate (nii tükiliselt kui summaarselt) ja perioodiliste võlgnevuste sissenõudmisega tegeleb tavapäraselt professionaalne võlgade sissenõudmisega tegelev ettevõtte ehk inkassoettevõtte. Otsest legaaldefiniitsiooni inkassoettevõttele Eesti ega Soome õiguses antud ei ole. Tegevuse iseloomust lähtuvalt on inkassoettevõtteks ettevõtte, mille peamine tegevusala on nõuete sissenõudmine, inkassoettevõtte teostab võlgade sissenõudmist pidevalt, teenusena, tavapäraselt tasu eest ja omab selleks professionaalset personali.⁵⁷ Võlgade sissenõudmisel menetletakse tavaliselt kellegi teise võlausaldaja nõudeid või teostatakse nõuete sissenõudmist oma nimel nõuetele, mis on inkassoettevõttele võlausaldaja poolt loovutatud. Selline määratlus on oluline Soome seadusandluse kohaselt.

Soomes kehtiva regulatsiooni kohaselt võib inkassoteenuse osutamisega tegeleda üksnes ettevõtja kellel on selleks vastav tegevusluba. Inkassoettevõtetele väljastatavate tegevuslubade väljastamiseks on Soomes seaduseandja kehtestanud eriseaduse – *Laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta* (lühidalt: LPL).⁵⁸ Seadusega piiritletakse ettevõtjad, kelle igapäevane tegevus on võlgade sissenõudmine nii kohtuväliselt kui kohtulikult ehk inkassotegevus. Kehtiva LPL § 2 teise lause kohaselt ei ole nõutud tegevusluba üksnes loetletud asjaoludel - nagu ettevõtted, kellel ei ole see igapäevane tegevus ja seda tegevust ei reklaamita või kes nõuavad sisse oma enda tegevusest tekkinud nõudeid. Lisaks veel riigi- või kohaliku omavalitsuse kontrolli all olevad ettevõtted, ettevõtte enda nõuete sissenõudmine kontsernisiseselt (samasse raamatupidamise gruppi kuuluvad ettevõtted) ja veel mõned loetletud võimalused.

⁵⁷ HE 21 2004 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta, Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040021>

⁵⁸ Laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta – tõlkes „seadus sissenõudmise loakohustusest“

Soome seaduseandja eesmärgiks oli tegevusloa regulatsiooniga piirata omal käel hakanuid võlanõudjaid ja ettevõtjaid, kes ei vasta kehtestatud nõuetele. Ja kes ei oma piisavat kvalifikatsiooni valdkonnas tegutsemiseks või ei teosta võla sissenõudmise toiminguid kehtestatud reeglite kohaselt.

Inkassoettevõtetega kaasnevaks üheks suuremaks probleemiks on alatute võtete kasutamine võlgnevuste sissenõudmisel. Olgu need siis väljapressiva või ähvardava iseloomuga meeldetuletused või maksenõuded, sobimatud meetmed võlgniku teavitamisel või muud heade kommetega vastuolus tehtud toimingud.⁵⁹

Seaduseandja otsustada on milliseid valdkondi ja kui suures ulatuses on vajalik reguleerida. Samuti õigus otsustada milliseid piiranguid, kelle huvides ja millised on need tingimused, millele peab üks või teine ettevõtja vastama, et tegutseda määratud valdkonnas.

Käesoleval hetkel ei ole Eestis inkassoettevõtte tegevust mingil moel piiratud või otseselt reguleeritud. Äriseadustiku⁶⁰ kohaselt võib seadusandja seada piirangud tegevusaladele, milleks on vaja tegevusluba ja millisel tegevusalal võib tegutseda ainult teatud tunnustele vastav ettevõtja. On nendeks piiranguteks siis kutsetegevusele vastav haridus, eelnev töökogemus, teatud atestaadi omamine, taseme eksami sooritamine või muu kriteerium.⁶¹

Eestis ei ole vaja inkassoteenuse osutamiseks tegevusluba. Iga teovõimeline isik võib tegeleda ettevõtlusega s.h pakkuda inkassoteenust ja see võib olla tema põhitegevus. Kuigi ettevõtlusvabadus on oluline vabadus, siis ei sea ükski õigusakt ettevõtlusvabadust prioriteetseks, seega võib seada piirangud tulenevalt vastuoludest teiste printsiipidega, nagu avalik kord, moraal, eraelu, tervise kaitse jne. Arvestada tuleb, et piirang oleks hoolikalt kaalutud ja proportsionaalne.⁶² Ettevõtlusvabaduse põhimõtet on aga võimalik teostada vaid tingimusel, et oma õiguste ja vabaduste teostamisel ei kahjustataks kolmandate isikute õigusi ja vabadusi. Kuna ettevõtlusvabadus tuleneb põhiseadusega kaitstud õigustest (õigus vabale eneseteostusele PS § 19, ettevõtlusvabadus PS § 31 ja õigus omandile § 32), siis ettevõtlusvabadust saab piirata vaid seadusega.⁶³

⁵⁹ Ivar Tammemäe, Intrum Justitia AS, Võla sissenõudmiskulude tasumise üle vaielda ei saa, Äripäev 04.05.2011

⁶⁰ Äriseadustik § 4 lg 2 „Seaduses võib sätestada tegevusalasid, milleks on vaja tegevusluba või millel võib tegutseda üksnes teatud liiki ettevõtja.“

⁶¹ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja vabaduste kaitse. Juura, 2004. lk. 472

⁶² Op.cit. lk. 471-472.

⁶³ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Juridica 2004. lk. 51

Töö autor on siin seisukohal, et antud juhul oleks inkassotegevuse kui tegevusvaldkonna reguleerimine Eestis vajalik s.h vajalik on ka tegevuslubade väljastamine Soome seadusandja eeskujul. Kindlasti ei anna ainult tegevuslubade väljastamine ühiskonnale täit õiguskindlust inkassoettevõtete igati õigusväarikast käitumisest, aga sellega saaks välja filtreerida osa lühiajalise projektina tegutsevaid, moraalituid ja heade kommetega vastuolus käituvaid inkassoettevõtteid.

Töö autori seisukohast on oluline ka seada kvalifikatsiooni nõuded inkassoettevõtte tegevjuhtkonnale, juhatusele ja/või järelevalvele sarnaselt Soomes kehtivale õiguskorrale. Eestis kehtiva kohtutäituri seaduse kohaselt on kehtestatud nõuded kohtutäituritele ja kohtutäituri büroo töötajatele⁶⁴, sarnaselt võiks olla ka reguleeritud inkassoettevõtte tegevus. Eelnev kontroll ja kehtestatud nõuded inkassoettevõtte juhtimist teostavale organile ja järelevalvele tagaks suurema usalduse nii võlgnikule kui ka võlausaldajale.

Inkassoettevõtetele lähtuvalt Soomes kehtiva *laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta* ja *laki saatavien perinnästä* kohaselt teostab järelevalvet *Aluehallintovirasto*⁶⁵ või *Kilpailu- ja kuluttajavirasto (kuluttaja-asiamies)*.⁶⁶ Tarbijakaitseamet lahendab tarbijast võlgniku kaebusi *laki saatavien perinnästä* rakendamisel ja hea tava kohaldamist võlgnevuste kohtuvälisel sissenõudmisel. Vajadusel on Tarbijakaitseametil õigus võla sissenõudmine peatada, teha võla menetlejale ettekirjutusi, kasutada õigust järelevalve algatamiseks, trahvida normide rikkujat või pöörduda kohtusse tarbija huvide kaitseks.⁶⁷

Kuivõrd ei ole Eestis vaja inkassoettevõtte tegevuseks tegevusluba, siis puudub ka otsene järelevalve inkassoettevõtetele. Töö autori arvates võiks kehtestada Eestis inkassoettevõtete tegevusloa kohustus ja anda järelevalve õigused Soome eeskujul Tarbijakaitseametile.

⁶⁴ Kohtutäituri seadus, RT I 2009, 68, 463

⁶⁵ Aluehallintovirasto – tõlkes kohalik omavalitsus

⁶⁶ Kilpailu- ja kuluttajavirasto (kuluttaja-asiamies) – tõlkes Konkurentsi ja Tarbijakaitseamet (tarbijakaitse-ombudsman)

⁶⁷ Markkinaoikeus, MAO:23/13, 25. jaanuar 2013, Diaarinumero 148/12/M5

2. Võla kohtuväline menetlemine tarbijast võlgniku positsioonist lähtuvalt

Reeglina on võlasuhte nõrgemaks pooleks tarbija, eeskätt tarbija võimaluste piiratuses, seda teadmiste ja kogemuste osas või vaidluste lahendamisel majanduslikust küljest. Tarbija õigused peavad olema kaitstud nii ebaausa kauplemise, teenuse osutamise kui ka võimalikes tagajärgedes, mis võivad tekkida tavapärasel tarbimisel. Seega on vajalik kindlustada õigusaktidest lähtuv korraldus, millega tagatakse tarbijate õiguste kaitse tarbimisel ja vaidluste lahendamisel. Arvestades määratlematuse kahjulikku mõju on probleemide ennetamine üldjuhul tulemuslikum, kui tagajärgedega tegelemine.

Järgnevas peatükis analüüsib bakalaureusetöö autor tarbijast võlgniku positsiooni võlasuhtes: tarbijast võlgniku positsiooni võla sissenõudmisel kohtuväliselt võlausaldaja või võlausaldaja töövõtja, inkassoettevõtte poolt, Soome ja Eesti õigusruumis.

2.1. Võla kohtuvälise sissenõudmise hea tava Soome õiguskorras

Võla kohtuvälise sissenõudmise hea tava all mõistetakse Soome õiguskorras kõiki selliseid toiminguid, mida iga võlausaldaja, olgu siis selleks võlausaldaja ise või tema töövõtja, inkassoettevõtte, peab järgima. On selleks siis kirjutatud reeglid või tunnetuslikud ajajooksul kujunenud käitumisreeglid ehk hea tava. PerintäL § 4 esimese lause kohaselt võlgnevuste kohtuvälisel sissenõudmisel ei saa kasutada tarbijale sobimatuid meetmeid ja hea tavaga vastuolus olevaid toiminguid lisaks seaduse *kuluttajansuojalaki*⁶⁸ *expressis verbis* sätestatud nõuetele. Seega lisaks otseselt tarbijakaitseseaduses sätestatule, on kohustus järgida tava norme, norme, mis on ajajooksul praktikas kujunenud, millele on ajajooksul andnud hinnangu kohus ja mida peetakse mõistlikuks tarbijast võlgniku võlgade kohtuvälisel sissenõudmisel.

Võla kohtuvälise sissenõudmise hea tava hõlmab kõiki olulisi reegleid ja norme, mille kohaselt tuleb käituda tarbijast võlgniku võlgnevuste kohtuvälisel sissenõudmisel. Nende normide ja juhiste eesmärk on määrata viis, mis on üldsuse poolt lubatud ja aktsepteeritud ja mis keelatud.⁶⁹ Põhimõte on ammendav ja selle määratluse muutmine või teisiti mõistmine ei ole lubatud. Sissenõudmise hea tava rikkumine võib kaasa tuua sissenõudmiskulude

⁶⁸ Kuluttajansuojalaki, 20.1.1978/38, teine peatükk

⁶⁹ Pasi Pönkä, Petri Willmann, Käytännön perintäopas, Edita Publishing Oy, 2005. lk. 38

hüvitamise vähendamise või nende tühisuse, tarbijast võlgnikul ei ole kohustust tasuda sissenõudja sissenõudmiskulusid, kui on rikutud sissenõudmise head tava.⁷⁰

Soome võlgade kohtuvälise sissenõudmise hea tava on välja töötanud Soome Inkassoettevõtete liit koostöös Tarbijakaitseametiga.⁷¹ Nimetatud tava on kasutusel aastast 1993 ja seda on ajajooksul poolte koostöös täiustatud ja kaasajastatud. Peamised Soome hea tava nõuded tarbijast võlgniku nõuete sissenõudmisel on järgnevad:⁷²

- *Laki saatavien perinnästä* sätetest ei tohi kõrvale kalduda võlgniku kahjuks;

-Anda võlgnikule vale või eksitavat teavet kohustuse täitmata jätmisel või muul viisil võlgnikku eksitada;

-Võlausaldaja poolt antav teave s.h maksemeeldetuletuse ja maksenõude sisu ja maht: maksemeeldetuletus või maksenõue peab olema esitatud kirjalikult ning see peab sisaldama piisavat teavet nõude ja tarbijast võlgniku õiguste kohta.;

- Sissenõudmine peab toimuma õigustatud ja põhistatud alustel. Sissenõutav võlgnevus ei tohi olla aegunud ja võla sissenõudmist ei tohi teostada alaealise suhtes;

- Tarbijast võlgnik peab olema teadlik, kes teostab tema võlgnevuse kohtuvälise sissenõudmist ja millises etapis see on;

- Sissenõudmine ei tohi põhjustada tarbijast võlgnikule liigset ebameeldivust ega sisaldada sobimatut survet või ähvardusi;

- Võla sissenõudmist tuleb läbi viia professionaalselt ja isiku poolt, kes täidab vastutustundlikkuse põhimõtteid;

- Sissenõudmiskulud saavad olla mõistlikud, tõesed ja põhjendatud, võlgnikul on õigus eeldada, et inkassoettevõttel on volitus vastu võtta võlausaldajale kuuluv sooritus;

- Kui tarbijast võlgnik on tasunud oma võlgnevuse otse võlausaldajale, kohustub tarbijast võlgnik tasuma ka töövõtjale talle mandaadi täitmisega seotud mõistlikud ja tegelikud kulud, kui võlausaldaja on edastanud sissenõudmise töövõtjale;

⁷⁰ Satakunnan Käräjäoikeus, 10.12.2012, 12/19663, Diaarinumero: W 12/14951

⁷¹ Suomen Perimistöimistöjen Liitto, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n kommentit Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksesta, Asiamieskielto ja perintäkulut, 2010. ja HE 199 1996 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, lk. 2

⁷² Jarmo Leppiniemi, SanomaPro, Yritysrahoitus, 2012.online lugeja, www.sanomapro.fi,

- Võlga sissenõudev inkassoettevõtte on kohustatud saatma tarbijast võlgnikule kirjaliku maksenõude ka juhul, kui edastatakse informatsioon või maksenõue telefonis;

Eelnevalt esitatud tavad on aegade jooksul Soome inkassoettevõtete tegevuses heaks kiidetud, kohtu poolt aktsepteeritud ja vastavad üldtunnustatud arusaamadele.

Eestis paraku puudub selline ühtne võla kohtuvälise sissenõudmise hea tava. Erinevates teistes valdkondades on kujunenud tavad (raamatupidamise hea tava, hea pangandustava jne), mis on kohustuslikud (või rangelt soovituslikud) ja vastuvõetavad, millega reguleeritakse majandussuhte osapoolte käitumist. Sellised tavad kujunevad tavaliselt erialaliitude eestvedamisel.

Ka Eestis on alustanud tegevust inkassoettevõtete liit e. Eesti Võlanõudjate Liit.⁷³ Paraku ei ole Eesti inkassoettevõtted leidnud loodud liidus suuremat ühist keelt ja liidu tegevus kui selline on väga tagasihoidlik. Eesti Võlanõudjate Liit oma asutamise pressiteates teatab, et liidu eesmärgiks on inkassoettevõtete teenuste kvaliteedi parandamine, oskusteabe ja õigusloomega tegelemine ning heade tavade ja aukohtu loomine.⁷⁴ Kahjuks aga ei ole liit tänaseni oma tegevuses suuremat hoogu saanud ja avalikkuseni ei ole peale liidu asutamise midagi jõudnud. Ka ei ole ilminguid hea tava või ühiste reeglite väljatöötamisest.

Autori seisukohast annavad vormindatud head tavad alati pooltele õiguspärase ootuse ja teadmise, kuidas ühel või teisel juhul üks pooltest käitub. Arusaadavalt ei saa tekkida tava, kui selline käsu korras. Ka on tava kujunemiseks vaja piisavalt aega. Loodetavalt innustub loodud Eesti Võlanõudjate Liit meie lähinaabrite eeskujul looma liikmetele ja ka teistele valdkonnas tegutsevatele inkassoettevõtetele ühtseid reegleid või Eesti kohtuvälise sissenõudmise head tava.

2.2. Tarbijast võlgniku ähvardamine või eksitamine

Tarbijast võlgnikku ei tohi ähvardada, anda vale või mitte adekvaatset informatsiooni või muul moel eksitada. Ähvardada seda kõige otsesemas mõttes. Nii Eestis kui Soome õiguses on selline tegevus karistatav.⁷⁵

⁷³ <http://majandus.delfi.ee/news/uudised/sundis-estis-volanoudjate-liit.d?id=1142613>

⁷⁴ <http://majandus.delfi.ee/news/uudised/sundis-estis-volanoudjate-liit.d?id=1142613>

⁷⁵ Karistusseadustik, RT I 2001, 61, 364 § 120 ja Rikoslaki, 19.12.1889/39 24 peatükk § 2

Laki saatavien perinnästä seaduse eelnõu kohaselt⁷⁶ kui ka PerintäL § 4 kohaselt on igasugune asjasse puutumatu ja eksitav informatsioon keelatud. Näiteks võlgniku ähvardamine kohese sundtäitmisega ilma kohtu otsuseta nõuete puhul, mis ei ole koheselt sundtäidetavad. Tarbijast võlgnikule ei tohi teha nn „Ainult Teile“ pakkumust, mis toob kaasa kulude suurenemise või nõuda erihinnaga võlausaldaja poolset sooritust. Kohustada tarbijast võlgnikku antud tähtaegadest aegsamalt tegema sooritust maksehäire raporteerimise ähvardusel või lubama selle eemaldamist registrist.⁷⁷ Küll on aga lubatud tarbijast võlgnikku informeerida saabuvatest tagajärgedest nõuetekohase käitumise eiramise korral.

Turu apellatsioonikohus oma otsuses THO:2012:1, Diaarinumero: R 11/224 leiab: PerintäL § 4 lõike 2 punkti 1 kohaselt võla kohtuvälisel sissenõudmisel ei tohi anda vale või eksitavat teavet võlgnikule tema võlgnevuse maksmata jätmisel. Võlausaldajal või inkassoettevõttel ei ole kohustust selgitada võlgnikule maksmata jätmise tagajärgi või muid võlgniku õiguslikku käitumist mõjutavaid tegureid. Praktikast on siiski tavaline, et võlgnikku informeeritakse, näiteks kohtuliku menetluse võimalikkusest, distsiplinaarkaristusest või muust tegevusetusest, mis avaldab mõju tarbijast võlgniku edaspidisele krediitvõimele. Seda võib pidada sissenõudmisel kasutatavateks ja vastuvõetavateks survevahendiks. Kui esitatakse andmed karistuseks, maksehäire raporteerimiseks peavad need olema tehtud tähtaegu järgides ja õiged.⁷⁸

Eelnevast otsusest lähtuvalt on informatsiooni edastamine tarbijast võlgnikule lubatud (osaliselt kohustuslik), seaduspärane ja vastuvõetav survevahend. Piir, kus selline informeerimine muutub ähvarduseks, on tunnetuslik ja isikuti erinev. Kuivõrd ähvardamine on keelatud ja heade kommete vastane, peab võlausaldaja leidma tarbijast võlgniku informeerimisel piisavalt pehme aga selge väljendusviisi, millega avaldada survet, et mõjutada võlgniku käitumist.

Asiakastieto Oy⁷⁹ (Soome maksehäirete registripidaja) on leidnud oma kirjas/otsuses (nr184. 2013-02-11⁸⁰), et inkassoettevõtte Requisita Oy⁸¹ ei ole käitunud hea tava kohaselt tarbijast võlgnike informeerimisel. Inkassoettevõtte, andes tarbijast võlgnikele täiendava tähtaja

⁷⁶ HE 57/2012, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisten sopimusten maksuehdoista, laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20120057>

⁷⁷ Kuluttajavirasto. Virheellisestä perinnästä voi vaatia korvausta, 2013. <http://www.kuluttajavirasto.fi/Page/a9dfa3a2-153e-4d5a-abdd-9b7eb8f53e82.aspx>

⁷⁸ Turun hovioikeus THO:2012:1, 25. jaanuar 2012, Diaarinumero: R 11/224,

⁷⁹ <http://www.asiakastieto.fi/>

⁸⁰ Asiakastieto Oy teavitus raporteeritud maksehäirete tühistamisest 11.02.2013

⁸¹ www.requisita.fi

kohustuse täitmiseks, teavitas võlgnikku, et kohustuse täitmata jätmisel esitatud tähtaja jooksul raporteerib inkassoettevõtte võlgniku andmed maksehäireregistris. Selline teavitus on registripidaja seisukohast ähvardav, sanktsioneeriv ja heade kommetega vastuolus. Registripidaja seisukohast on lubatud ja heade kommetega kooskõlas teavitus, kui teavitatakse tarbijast võlgnikule tema maksehäire raporteerimisest, kui sanktsiooni kasutamisest ühena erinevatest võimalustest ja seda kasutatakse juhul, kui tarbijast võlgnik on oma käitumises passiivne. Registripidaja seisukohast peab inkassoettevõtte lisaks maksehäire raporteerimise teavitusele ka tarbijast võlgnikku informeerima võimalustest sellise sanktsiooni vältimisest ja selgitama maksehäire registrisse kandmisega kaasnevatest tagajärgedest võlgniku edasisele krediitvõimele.

Üldreegel on, et tarbijast võlgnik peab hüvitama võlausaldajale lepingu rikkumisest tekkinud kahju s.t. viivist ja tegelikult tekkinud mõistlikud võlgnevuse sissenõudmisekulud mille piirmäärad on kehtestatud seadusega. Sellistest kuludest tarbijast võlgniku informeerimine ei ole ähvardus ja kuulub teabe andmisega hea tava juurde.

Valesid ja eksitavaid andmeid esitanud võlanõudjat või tema esindajat võib halvimal juhul kohus karistada rahatrahviga heade tavade rikkumise eest.⁸² Hea tava vastane võlgnevuste kohtuväline sissenõudmine võib kaasa tuua ka tarbija - ombudsmani või kohtu poolt määratud tegevuse keelu või tegevusloa tühistamise.⁸³

2.3. Tähtajad võla kohtuvälisel sissenõudmisel

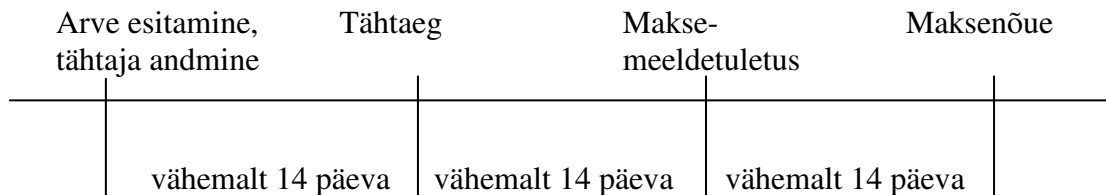
Kõikides suhetes on tähtaegade järgimine oluline – on need siis tavaelus esinevad igapäevased arvemaksmised või muud elu korralduslikud ajapiirid. Võlasuhtes on tähtaegadest kinnipidamine väga oluline, kuivõrd see võib kaasa tuua õiguslikke tagajärgi ja kahjustada õiguskindlust. Tarbijast võlgnikule võib võlasuhtest tulenevate tähtaegade mittejärgimine põhjustada lisaks ajakulule ka lisakulutusi seoses võlasuhtest tuleneva nõude lahendamisega.

PerintäL §10 b kohaselt tuleb kohtuvälisel võla sissenõudmisel võimaldada tarbijast võlgnikule kõikide maksete tasumist neljateistkümne päevase viivitusega. Iga uus samm võlgnevuse sissenõudmises saab toimuda peale 14 päeva möödumist eelmisest toimingust.

⁸² Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513 § 13

⁸³ Jyrki Lindström, Luotonvalvonta ja saatavien perintä, Talentum, 2005. lk. 218

Kui tarbijast võlgnik ja võlausaldaja ei ole varasemalt kokkuleppinud võlakohustuse täitmise tähtajas (kestvuslepingute ennetähtaegne lõpetamine) või kui on lepingus kokkulepitud tähtaeg ilma eraldi teavitusega (näiteks arve saatmine), tuleb tarbijast võlgnikul võimaldada kohustuse täitmine neljateistkümne päeva möödumisel, arvestades nõude sissenõutavaks muutumisest.⁸⁴

Perintälain 10b §-i poolt määratud tähtjad on imperatiivsed ja nende järgimine on tarbijast võlgniku võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise eelduseks, et võlausaldaja saaks nõuda võlgnikult kohustuse täitmist koos sissenõudmiskuludega.

Tähtaegade andmist peetakse vajalikuks, kuna ka korralik tarbija - tarbija kelle maksekäitumine tavapäraselt on korralik ja sooritused õigeaegsed, võib jääda maksetega hilinenuks ja seda erinevatel põhjustel – arve puudumine, teadmatus, puhkused, tervislikud põhjused, ehk põhjendatud asjaolud. Samuti ei saa pidada tarbijast võlgniku jaoks mõistlikuks ja põhjendatuks, kui võlausaldajad hakkavad väikese hilinemise korral tekitama tarbijast võlgnikule tarbetuid kulusi võlgnevuste kohtuvälise sissenõudmise näol. Sagedasem ja tähtaegu mitte järgiv kohtuvälise sissenõudmine ei ole isenesest *laki saatavien perinnästä* kohaselt keelatud, kuid järgima peab tegevuse mõistlikust ja eraelu puutumast. Tarbijast võlgnikku kaitseb sellisel juhul agressiivse võlausaldaja eest kohtuvälise sissenõudmise hea tava ja ajalised piirangud kulude tekkimiseks.

Eestis lähtuvalt VÕS § 82 lg 1 tuleb kohustus täita kindlaksmääratud ajal (tähtpäeval). Tähtpäeva mõiste kohustuse täitmiseks annab TsÜS § 134. Kui võlgnik rikub kohustust ja ei täida oma kohustust tähtpäevaks võib võlausaldaja kasutada VÕS §101 toodud õiguskaitsevahendeid. Võlausaldajal on võimalik valida VÕS §-s 101 sätestatud õiguskaitsevahend, mida ta võib kooskõlas VÕS § 101 lg-ga 2 kasutada eraldi või koos. VÕS § 115 lg 2 esimese lause järgi võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmise asemel kahju hüvitamist ja seda pärast VÕS §-s 114 sätestatud täiendava tähtaja möödumist või tulenevalt

⁸⁴ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513 § 10b

VÕS § 116 lg-st 5 võib VÕS §-s 114 kohase täiendava tähtaja andmisel võlausaldaja määrata, et juhul, kui võlgnik ei täida täiendava tähtaja jooksul oma kohustust, loeb võlausaldaja ennast lepingust taganenuks. VÕS § 116 lg-t 5 võib kohaldada ka lepingu ülesütlemise korral. VÕS § 196 lg 3 järgi võib ülesütlemiseks õigustatud isik lepingu üles öelda üksnes mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta ülesütlemise aluseks olnud asjaoludest teada sai. Kui võlausaldaja annab võlgnikule VÕS § 114 alusel mõistliku tähtaja lepingu täitmiseks, mille möödudes loeb võlausaldaja lepingu ülesöelduks, siis ongi võlausaldaja lepingu üles öelnud mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta sai teada lepingust tulenevate kohustuste rikkumisest.

Eestis on esmapilgul täiendava tähtaja andmine lähtuvalt VÕS § 114 lg 1 sätestatust võlausaldaja poolne võimalus, mitte aga kohustus. Samas on täiendava tähtaja andmine eelduseks kahju hüvitamise nõude esitamiseks, kohustuse täitmise asemel ja lepingust taganemiseks või lepingu ülesütlemiseks.⁸⁵ Kui ka antud täiendava tähtaja jooksul ei täida võlgnik kohustust võib lugeda kohustuse rikkumist oluliseks ja võlausaldaja poolne lepingu ülesütlemine või lepingust taganemine on enamasti põhjendatud. Seega on täiendava tähtaja andmise põhieesmärk lepingu lõpetamise ja täitmise asemel kahju hüvitamise nõude esitamise lihtsustamine võlgniku poolsele lepingu olulisele rikkumisele.⁸⁶

Täiendava tähtaja pikkust (ajaliselt) ei ole võlaõigusseaduses määratud, määratud on mõistlik aeg (mõistlik tähtaeg). Täiendava tähtaja andmisel tuleb lähtuda VÕS § 7 antud mõistlikkuse põhimõttest ja konkreetsetest asjaoludest poolte vahelistes suhetes, võlasuhte olemusest, arvestades vastava tegevusala tavasid ja praktikat.⁸⁷ Igal juhul peab täiendav tähtaeg täitma eesmärki, et võlgnikul on realselt võimalik täita antud tähtaja jooksul kohustus. Vastasel juhul ei ole antud tähtaeg mõistlik ja ei ole ka võlasuhte lõpetamine võlausaldaja poolt põhjendatud.

Erisus täiendava tähtaja andmisel ja lepingu ülesütlemisel tarbija makseviivituse tõttu on antud VÕS § 416. Nimelt on seadusega kehtestatud minimaalne, kahenädalane etteteatamise tähtaeg tarbijakrediidilepingu ülesütlemiseks koos võimalusega pidada läbirääkimisi kokkuleppe saavutamiseks. VÕS § 416 on seaduseandja selgelt väljendanud täiendava tähtaja kestvust, mis on eelduseks tarbijakrediidilepingu ülesütlemisel ja täitmise asemel kahju

⁸⁵ Võlaõigusseadus RT I 2001, 81, 487 §§ 115 lg 2 ja 116 lg 2 p 5

⁸⁶ Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi, Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne, Juura, Tallinn, 2009. lk. 387

⁸⁷ Võlaõigusseadus RT I 2001, 81, 487 §7

hüvitamise nõudmisel. Samas VÕS § 115 lg-st 1 tulenevalt võib võlausaldaja nõuda kahju hüvitamist koos kohustuse täitmisega lepingut üles ütlemata.

Milline aga on siis erinevus Soome ja Eesti regulatsioonide vahel seoses täiendava tähtaja andmisega? Soomes on õigusregulatsioon selline, et täiendav tähtaeg tuleb igal juhul anda. Eestis jääb esmapilgul mulje, et kehtiva õigusregulatsiooni kohaselt (VÕS § 114 lg 1), täiendava tähtaja andmine on võlausaldaja õigus, mitte aga kohustus (VÕS § 416 tulenevalt kohustus). Samas aga, VÕS § 114 lg 1 teine lause tagab võlgnikule täiendava tähtaja, kui võlausaldaja nõuab kohustuse täitmist. Seega on autori seisukohalt täiendava tähtaja andmise põhimõtte Soome ja Eesti õigusregulatsioonides sarnane. Erinevus on see, et Soome õigusregulatsioonis on täiendav tähtaeg kohtuvälisel sissenõudmisel konkreetselt fikseeritud ajaliselt, Eestis aga mitte. Tulenevalt sellest jääb autori hinnangul Eestis tarbijast võlgnikul arvestatavalt rohkem õiguslikku ajalist manööverdamisruumi mõistliku täiendava tähtaja sisustamisega.

2.4. Mõistlike sissenõudmiskulude lubatavus, suurus ja kujunemine

Üldreegel on, võlgnik, s.h. tarbijast võlgnik peab hüvitama võlausaldajale lepingu rikkumisest tekkinud kahju s.t. viivist ja tegelikult tekkinud mõistlikud võla sissenõudmiskulud, mille piirmäärad on Soome õiguses kehtestatud seadusega (Perintäl §10), Eesti õiguses mõistlikkuse põhimõttega (VÕS §113 lg 5). Üldises põhimõttes, sissenõudmiskulude kohustuses, kui sellises ei tehta vahet, kas võlgnik on tarbijast võlgnik või mitte. Võlgniku kohustus tasuda sissenõudmiskulusid ei sõltu ka asjaolust, kas võlgnevust nõuab kohtuväliselt võlausaldaja ise või teostab seda võlausaldaja esindaja, inkassoettevõtte. Ka ei vabasta võlgnikku sissenõudmiskulude tasumisest kui võlgnik täidab kohustuse algsele võlausaldajale inkassoettevõtte asemel.⁸⁸

⁸⁸ Ari Saarnilehto, Vesa Annola, Mika Hemmo, Leena Kartio. WSOYpro. Varallisuusoikeus, Velan periminen, Online väljaanne. Fokus, 2012. Arvutivõrgus: <http://sanomapro.fi>

2.4.1. Soome õiguses

Soomes kehtiva *laki saatavien perinnästä* kohaselt peab võlgnik hüvitama võlausaldajale kõik kohtuvälise sissenõudmisega kaasnevad mõistlikud ja tegelikud kulud (PerintäL §10a). Mõistlikkust hinnates tuleb arvestada nõude suurust, nõude töötlemise töökoormust, sissenõudmise sobivat viisi ja kõike eelnevaga kaasnevaid asjaolusid.

Alates 2005 aasta maikuust kehtima hakanud *laki saatavien perinnästä* redaktsioonis on määratletud kohtuvälise sissenõudmise sissenõudmiskulude ülempiirid. Seaduses sätestatud sissenõudmiskulude suurused on kohaldatavad tarbijast võlgnikule ja juriidilisele isikule. Sissenõudmiskulude määrad on aga erinevad. Kulude suuruste piirmäärade sätestamisega seaduses oli seadusandja eesmärk ühtlustada tarbijast võlgniku sissenõudmiskulusid üleriigiliselt ja vältida erinevate võlausaldajate (inkassoettevõtete) käsitlust tõeliste, põhjendatud ja mõistlike kulutuste esitamisel ja seda erinevalt erinevate võlgnevuste sissenõudmisel.⁸⁹ Sissenõudmiskulude piirmäärade kehtestamisega oli seadusandjal ka teine eesmärk: piirata kulude suurust ja väljendada seaduses tavapärasest mõistlikkuse määra,⁹⁰ seda selliselt, et see oleks ka tarbijast võlgnikule üheselt arusaadav ja ette prognoositav.

Kehtiva seaduse kohaselt on oluliseks tingimuseks sissenõudmiskulude määratlusel mõistlikkus e. mõistlikud kulud, mõistlikus suuruses. Siinkohal peavad pooled arvestama konkreetsetel asjaoludel kohase käitumise nõudeid: millised on kõige õigemad, efektiivsemad ja tarbijast võlgnikule väiksemaid kulusid kaasatoovad meetodid ja seda selliselt, et see annaks ka võlausaldajale oodatud tulemuse.

Tuusula Maakohus oma otsuses (Diaarinumero: S 11/2399) on leidnud, et PerintäL § 10 kohaselt on võlgnik kohustatud hüvitama võlausaldajale sissenõudmisega tekkinud mõistlikud kulud. Mõistlikkust hinnates tuleb arvesse võtta nõude suurus, teostatud töökoormust, kohtuvälise sissenõudmise teostamisel valitud sobilik viis ja muud asjaolud. Võlgnik ei ole kohustatud hüvitama sissenõudmiskulusid juhul, kui võlausaldaja on käitunud head tava rikkudes (PerintäL § 4 nõudeid rikkudes⁹¹). Tarbijast võlgnik peab hüvitama võlausaldaja sissenõudmiskulusid, mis on seadusega (PerintäL § 10) kehtestatud ja on mõistlikkuse piirides.⁹²

⁸⁹ HE 21 2004 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta, lk. 6

⁹⁰ Op. cit. lk. 6

⁹¹ Hea kohtuvälise sissenõudmise hea tava v.t punkt 2.1

⁹² Tuusulan Käräjäoikeus HelHO: 2012:14, 27. jaanuar 2012, Diaarinumero: S 11/2399

Oluline eelnevas lahendis on, et sissenõudmiskulud on seadusega kehtestatud suuruses ja mõistlikkuse piirides e. sissenõudmise kulud ei ole ka siis alati põhjendatud ja mõistlikud, kui neid rakendatakse alati ja korduvalt sama võla sissenõudmisel lubatud ülemmääras.⁹³

Kehtiva *laki saatavien perinnästä* regulatsiooniga on määratud sissenõudmiskulude mõistlikkuse ülempiir. Seaduseandja on määranud suurused, mida tavaolukorras võla kohtuvälises sissenõudmises ületada ei tohi. Määratud suurused ei ole absoluutsed ja lubatud on kõrvalekalded, seda ka kulude suurenemise osas erijuhtudel. Seda tingimusel, et sissenõudmisel esinevad erandlikud asjaolud ja töömaht võlgnevuse sissenõudmisel on tavapärasest suurem. Kirjeldatud olukorras on võlausaldajal kohustus esitada tarbijast võlgnikule kulude nimekiri ja põhjused, mis põhistavad lubatud ülemmäärast suuremate kulude tekkimise (Perintäl §10a). Erandina ei tohi kehtestatud kulude ülemmäärasid ületada nõuete sissenõudmisel, mis on koheselt sundtäidetavad.

Kõikide suurustega on võimalik alati erinevalt opereerida ja tõlgendada, tõlgendada neid ka vajadusel omakasupüüdliselt. Paratamatult peab seaduseandja tegema ajas ja ruumis korrektsioone, millega kaas-ajastatakse erinevate tasude, lõivude ja muude sarnaste piirväärtuste suuruseid. Erinevate piirväärtuste suuruste muutmiste ajendiks on kaasaegse tehnoloogia (infotehnoloogia) täienemine, mis oluliselt hõlbustab andmekogumi töötlemist ja päringute tegemisi. Samas kujunevad, muutuvad ajas ja ruumis erinevate teenuste hinnad, mis annavad põhjust üle vaadata ajale jalgujäänud piirväärtused (turuhinnad).

Märtsist 2013 jõustus seaduse *laki saatavien perinnästä* uus redaktsioon, millega jõustati ka uued piirmäärad tarbijast võlgniku sissenõudmiskuludele. Alates 16.03.2013 jõustunud redaktsiooni uued sissenõudmiskulude piirmäärad on alljärgnevad:⁹⁴

1. kirjaliku maksemeeldetuletuse eest, mitte rohkem kui 5 eurot ühe meeldetuletuse eest;
2. kirjaliku maksenõuete eest:
 - a. kui võlgnev põhiosa on kuni 100.- eurot, maksenõude tasu on kuni (ülemmäär) 14.- eurot;
 - b. kui võlgnev põhiosa on rohkem kui 100.- eurot ja kuni 1000.- eurot, maksenõude tasu on kuni (ülemmäär) 24.- eurot;
 - c. kui võlgnev põhiosa on rohkem kui 1000.- eurot, maksenõude tasu on kuni (ülemmäär) 50.- eurot;

⁹³ Sissenõudmiskulude mõistlikust ja põhjendatust on käsitletud edaspidi, vt. lk. 35

⁹⁴ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513 § 10

3. koheselt sundtäidetava nõude maksenõue, maksenõude tasu kuni (ülemmäär) 14.- eurot;
4. korduva maksenõude esitamisel on lubatud tarbijast võlgnikult nõuda kuni pool punktis 2 ja 3 toodud (ülemmäär) määrast;
5. Perintäl § 5 mõistes maksenõude sissenõudmiskulude ülemmäär on kuni 5 eurot kui tarbijast võlgniku võla kohtuvälist sissenõudmist viib ellu eriseaduses *laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta* (LPL § 1 lg 3 märgitud rahandus- või kindlustusettevõtte) määratletud inkassoettevõtte⁹⁵.
6. kui võlgniku ettepanekul tehakse maksetähtaja pikendamine, pikendamise tasu (ülemmäär) 5 eurot;
7. kui võlgniku soovil koostatakse kirjalik maksegraafik:
 - a) kui nõude suurus on kuni 100 eurot või maksegraafik koosneb neljast osamaksest, on tasu maksegraafiku koostamise eest kuni (ülemmäär) 20.- eurot;
 - b) kui nõude suurus on rohkem kui 100.- eurot ja kuni 1000.- eurot või maksegraafik koosneb rohkem kui neljast osamaksest, on tasu maksegraafiku koostamise eest kuni (ülemmäär) 30.- eurot;
 - c) kui nõude suurus on enam kui 1000.- eurot ja maksegraafik koosneb rohkem kui neljast osamaksest, on tasu maksegraafiku koostamise eest kuni (ülemmäär) 50.- eurot;
 - d) kui nõue on koheselt täidetav, on tasu maksegraafiku koostamise eest kuni (ülemmäär) 20.- eurot;

Kõik eelnevalt toodud sissenõudmiskulude suurused on võimalikud ülemmäärad tavaolukorras võlgade kohtuvälises sissenõudmises. Kõikide eeltoodud kulude sissenõutavus võlausaldaja poolt tarbijast võlgnikult on võimalikud üksnes juhul, kui on järgitud kehtestatud tähtaegasid, vorminõudeid ja head tava.

Varasemalt, kuni 16. märts 2013 kehtinud *laki saatavien perinnästä* redaktsioonis ei olnud otseselt piiratud maksenõuete arv. Määratletud oli ühe maksemeeldetuletuse ja ühe maksenõude tasu ülemine piir ja summeritud sissenõudmiskulude suurim võimalik ülemine piir. Igal võlanõudja oli vaba otsustama, kui mitu maksenõuet tarbijast võlgnikule saadetakse ja kui suures ulatuses nõutakse selle eest kulusid. Võlausaldajal oli kohustus seadusest tulenevalt lähtuda kohtuvälise sissenõudmise heast tavast, mõistlikkuse põhimõttest ja

⁹⁵ Erisust on käsitletud käesolevas bakalaureusetöös edaspidi, vt. lk. 35

tarbijakaitse seisukohtadest.⁹⁶ Paratamatult tekkis sellega aga olukord, kus võlausaldajad saatsid tarbijast võlgnikele korduvalt ja korduvalt võlanõudeid kasseerides ka selle eest teenustasu lubatud ülemmääras ja suurendasid sellega oma s.t. inkassoettevõtte tulubaasi.⁹⁷

Viimases, kehtivas redaktsioonis on seaduseandja väljendanud selgelt *expressis verbis* mitu maksenõuet ja mitu maksegraafikut on lubatud tarbijast võlgnikule esitada, et selle eest tasu küsida ja kui suur on tarbijast võlgniku sissenõudmiskulude kogu suurus. Perintäl § 10c kohaselt on lubatud kuni kaks maksenõuet ja kuni kaks maksegraafikut (üks maksegraafik kui põhiosa on alla 100 euro ja kuni kaks maksegraafikut kui põhiosa on üle 100 euro).

Olenemata piirangutest maksenõuete ja maksegraafikute koostamise arvule peab võlanõudja jätkuvalt järgima kohtuvälise sissenõudmise head tava ja mõistlikkust. Seda eelkõige kulude põhjendatuses tarbijast võlgnikule. Iga maksenõude või maksegraafiku koostamine ei ole oma töömahult sarnane eelnevaga. Kui on juba tarbijast võlgnikule varasemalt maksenõue või maksegraafik koostatud, siis ei ole põhjendatud järgmise maksenõude või graafiku koostamisel nõuda tarbijast võlgnikult teenustasu samas suuruses.⁹⁸

Sellise piiranguga on seadusandja välistanud võlausaldajate põhjendatud huvi teostada võlgade kohtuvälise sissenõudmist nn konveieril. Maksenõuded võlgnikele genereeritakse võlausaldaja infosüsteemis, mis saadab need teatud ajavahemikus võlgnikule. Sellise tegevuse eesmärgiks võis pidada varasemalt pigem head ja tulutoovat ärimudelit, kui võlgniku huve arvestavaks kohtuväliseks sissenõudmiseks. Kindlasti on hetkel kehtiv *laki saatavien perinnästä* regulatsioon oluliselt tarbijast võlgniku huve arvestavam ja võlausaldajat eesmärgipärasele tegevusele suunav.

Olulise muudatusena märtsis jõustunud *laki saatavien perinnästä* uues redaktsioonis on sissenõudmiskulude, võlanõudja tasude ülemmäära kehtestamisel LPL §1 lg 3 nimetatud rahandus või kindlustus ettevõtetal.⁹⁹ Olukorras kus võlausaldaja ja võla menetleja kuuluvad samasse raamatupidamisrühma, konsolideerivad ettevõtted või ettevõtete kasusaajad on suures osas sarnased ja kohtuvälise sissenõudmist teostatakse tarbijast võlgniku võlgadele, mis on algselt tekkinud samasse ettevõtte gruppi kuuluva ettevõtte põhitegevuse

⁹⁶ Kuluttajavirasto, Hyvä perintätapa kuluttajaperinnässä, Kuluttajaoikeuden linjauksia 2005. lk. 4

Tarbijakaitse seisukohalt oli soovituslikult saata tarbijast võlgnikule tava olukorras kaks maksenõuet, äärmisel juhul ja seda võlanõude suurust arvestades kuni kolm maksenõuet.

⁹⁷ Markkinaoikeus, MAO:23/13, 25. jaanuar 2013, Diaarinumero 148/12/M5

⁹⁸ Yrjö Lehtonen, Kimmo Mökkönen, Hannu Töyrylä, Marja-Riitta Seulu. Fokus, 2012. Perintä ja luotonhallinta, online lugeja, SanomaPro, 2013. peatükk 8. Perintälaki ja hyvä perintätapa

⁹⁹ Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513 § 10a lg 5

tulemusena¹⁰⁰ on sissenõudmiskulude ülemmäär 5 eurot (PerintäL 10a lg 5). Sellise muudatuse toomine seadusesse tingis asjaolu, et samasse gruppi kuuluvad ettevõtted omavad kliendi kohta juba enne sissenõudmise alustamist piisavat informatsiooni ja kulud taustauuringuks, andmete töötlemiseks jne ei ole tarbijast võlgniku maksenõude koostamisel põhjendatud samas suurusel, kui seda teostab grupi väline sissenõudja. Teiseks ei saa pidada põhjendatuks maksenõuete koostamist kui täiendava tulu teenimise allikat, grupisisises ettevõtluses.¹⁰¹

Praktikas tingis sellise sätte lisamine õiguskorda väikelaenuettevõtete (nn SMS laenude) sisenemine inkassoturule. Märkimisväärse osa tarbijast võlgnikke moodustab Soomes väikelaenu kliendid, väikelaenu võlgnikud. Väikelaenu ettevõtted lisaks oma algsele põhitegevusele ehk laenutegevusele on aktiivselt alustanud inkassoteenusega.¹⁰² Reeglipäraselt pakutakse inkassoteenust üksnes grupisiselt ja teostatakse võlgade kohtuvälist sissenõudmist oma grupisisestele võlgnevustele. Infosüsteemid on arendatud nii laenu, kui inkassotegevusele ja saadavad sissenõudmisekulud annavad märkimisväärse tuluosa grupi tulemist.

2.4.2. Eesti õiguses

Sarnaselt Soomes kehtivale õigusele, sätestab ka Eesti võlaõigusseadus võlgniku kohustuse hüvitada võlausaldajale võlgniku poolt kohustuse rikkumisega tekitatud kulud e. rikkumisest tingitud täiendavate kulutuste hüvitamise, selleks, et taastada olukord, milles oleks võlausaldaja juhul, kui kohustust ei oleks võlgniku poolt rikutud. Võlausaldaja on rikkumisega seoses sunnitud tegema kulusid¹⁰³ oma nõudeõiguse maksmapanekuks. On selleks siis inkassoettevõtte teenuste kasutamine või esindaja palkamine. Võlausaldaja poolt tehtud kulud võlgade kohtuvälisel sissenõudmisel saavad olla mõistlikud kulud kahju hüvitamisega seotud nõuete esitamiseks.¹⁰⁴

¹⁰⁰ HE 57/2012 vp, Hallitukseen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisten sopimusten maksuehdoista, laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi niihin liittyviksi laeiksi, lk. 36-37

¹⁰¹ Op.cit. lk. 36-37

¹⁰² Iltalehti, Perintäkulut tuhoavat nuorten talouden, eivät pikavipit 22-09-2011. www.iltalehti.fi

¹⁰³ Riigikohus lahendis 3-2-1-66-05 (Riigikohtu otsus 14.juuli 2005 nr 3-2-1-66-05) on leidnud et „kui inkassoteenuse kasutamine oli asjaolusid arvestades mõistlik, on sellest tulenevad mõistlikud kulud käsitletavad võlausaldaja kahjuna“ p.22

¹⁰⁴ K. Sein. Doktoritöö. Ettenähtavus ja rikutud kohustuse eesmärk kui lepingulise kahjuhüvitise piiramise alused. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007. lk. 117

Kulutuste tegemise õiguse näeb seadusandja ette lepingu rikkumise tagajärgede hüvitamiseks ning need kulud saavad olla seotud ainult konkreetse võlasuhte rikkumisega. Seega saab võlgnik selliste kulude tekkimist ette näha ning peab kohustuse täitmise rikkumisel nende tekkimise ning hüvitamise kohustusega arvestama. Võlausaldaja seisukohast oleks aga mõistlik juba lepingus sätestada, et lepingurikkumise korral kuuluvad võlgniku poolt hüvitamisele ka mõistlikud inkassokulud.¹⁰⁵

VÕS § 113 lg 5 kohaselt võib võlausaldaja nõuda sõltumata viivise maksmisest, võlgnikult viivitusest põhjustatud mõistlike võla sissenõudmiskulude hüvitamist. VÕS § 128 lg-st 3 tuleneb, et hüvitatava kahju hulka kuulub kahju tekitamisega seoses kantud või tulevikus kantavad mõistlikud kulud, sealhulgas mõistlikud kulud kahju ärahoidmiseks või vähendamiseks ja hüvitise saamiseks, muuhulgas kahju kindlaks tegemiseks ja kahju hüvitamisega seotud nõuete esitamiseks.¹⁰⁶

Teise võimalusena saab võlausaldaja VÕS § 128 lg 3 ja § 115 lg 1 alusel tsiviilõigusliku kahju hüvitamise nõudena nõuda kohtumenetluse-eelsete õiguskulude hüvitamist, kui need kulud on mõistlikud, st nad on nõude maksmapanekuks sisuliselt vajalikud ja põhjendatud.¹⁰⁷

Nõude omanikul on õigus sõlmida vabal valikul nõude kohtuväliseks sissenõudmiseks lepinguid, kuid nimetatud lepingust tulenev tasu on kahjuna käsitletav vaid põhjendatud ulatuses.¹⁰⁸

Hinnates, mis on mõistlik, arvestatakse võlasuhte iseloomu ja eesmärki, et panna tarbijast võlgnik võlgnevusi tasuma, tuleb mõistlikkuse juures arvestada inkassotegevuse, kui vastava kutseala tavapäraseid tavasid ja praktikat. Tegevusvaldkonna tavadest ja praktikast kujunevad aegadejooksul kindlad käitumismallid, mis on oma iseloomult ja töömahult korduvad ja millel on ajajooksul kujunenud hind, mis on harilik keskmine selles valdkonnas makstav turuhind.

Riigikohus oma lahendis nr 3-2-1-66-11¹⁰⁹ on leidnud, et vajalike kulutuste korral tuleb need hea usu põhimõttest tulenevalt hüvitada mõistlikus ulatuses. See tähendab, et kulutusi ei hüvitata nende tegijale ulatuses, mis ületab kulutuste kohalikku keskmist turuhinda.

Turuhind siin kohal on hind, mida sarnastel tingimustel omavahelistes tehingutes kasutavad omavahel sõltumatud osapooled ehk kohalik keskmine müügihind.¹¹⁰ Eeltoodud riigikohtu

¹⁰⁵ K. Sein. Doktoritöö. Ettenähtavus ja rikutud kohustuse eesmärk kui lepingulise kahjuhüvitise piiramise alused. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007. lk. 117

¹⁰⁶ Harju Maakohus. 16.november 2011, tsiviilasja number 2-11-2335, lk. 6

¹⁰⁷ Tartu Ringkonnakohus. 12.september 2011, tsiviilasja number 2-10-25008, lk. 5

¹⁰⁸ Tartu Ringkonnakohus. 26.märts 2012, tsiviilasja number 2-09-23673, lk.11

¹⁰⁹ Riigikohtu otsus 21. september 2011 nr 3-2-1-66-11

¹¹⁰ Tsiviilseadustiku üldosa seadus, RT I 2002, 35, 216 §65

lahendist saab järeldada, kui võlgade kohtuvälisel sissenõudmisel, inkassoteenusel, on ajajooksul tekkinud standard ja millel on ka tekkinud keskmine turuhind, siis on see mõistlik väärtus, mis saab olla ka aluseks mõistlike sissenõudmiskulude määramisel ja hüvitamisel. Samas jääb aga alati võlausaldajale kohustus tõendada sissenõudmiskulude mõistlikku suurust.¹¹¹

Teenuste hinnad kujunevad kohaliku keskmise turu hinna alusel. Samas ei ole ainult kehtestatud hinnakirjad piisavaks põhjenduseks sissenõudmiskulude põhjendamisel.

Pärnu Maakohus otsuses nr 2-12-28161¹¹² on rahuldanud võlausaldaja sissenõudmiskulude nõude üksnes suuruses, millega nõustus võlgnik. Viru Maakohus otsuses nr 2-12-11612¹¹³ on vähendanud sissenõudmiskulusid suuruseni, mis olid kohtu arvates põhjendatud. Mõlema lahendi puhul ei pidanud kohus piisavalt põhjendatuks sissenõudmiskulude suurust. Sissenõudmiskulud olid põhjendatud üksnes võlausaldaja enda hinnakirjaga või võlausaldaja töövõtja arvega, esitamata sissenõudmiskulude tegeliku sisu põhjendust.

Korduvalt ja erinevates lahendites on kohus viidanud tüüptingimuste tühisusele. Autori poolt uuritud kohtulahendites oli paljudel juhtudel sissenõudmiskulude suuruse põhjenduseks poolte vahelise lepingu tüüptingimus, mille kohaselt oli kokkulepitud võlgniku kohustus hüvitada võlausaldajale sissenõudmiskulud ja need kulud suuruses vastavalt võlausaldaja hinnakirjale.

Riigikohus oma 29. mai 2012 . aasta otsuses nr 3-2-1-64-12¹¹⁴ on märkinud, et VÕS § 35 lg-st 1 ja § 42 lg-st 1 tulenevalt on tüüptingimuse tühisuse regulatsiooni eesmärgiks kaitsta lepingupoolt, kelle suhtes on kasutatud enne välja töötatud ja läbi rääkimata lepingutingimust. Lepingutingimus esitatakse poolele sellistel asjaoludel, et tal ei ole võimalik läbirääkimisi pidada ja tingimuse sisu mõjutada, et kaitsta ennast selliste ebamõistlikult kahjustavate lepingutingimuste eest. VÕS § 42 lg 3 p 5 kohaselt lepingus, mille teiseks pooleks on tarbija, on ebamõistlikult kahjustav eelkõige tüüptingimus, millega nähakse ette, et teine lepingupool peab oma kohustuse rikkumise korral maksma tingimuse kasutajale ebamõistlikult suurt leppetrahvi, ebamõistlikult suurt kindlaksmääratud suuruses kahjuhüvitist või muud hüvitist, või kui teiselt lepingupoolelt võetakse võimalus tõendada tegeliku kahju suurust. Kuivõrd

¹¹¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. 1.01.2006. RT I 2005, 26, 197, - § 230 lg 1 sätestab, et kumbki pool peab tõendama neid asjaolusid, millel tema nõuded või vastuväited tuginevad.

¹¹² Pärnu Maakohus, 09. november 2012, tsiviilasja number 2-12-28161, lk. 9

¹¹³ Viru Maakohus, 14. detsember 2012, tsiviilasja number 2-12-11612, lk. 13

¹¹⁴ Riigikohtu otsus 29. mai 2012 nr 3-2-1-64-12, p.35

sellised tarbijast võlgnikku ebamõistlikult koormavad tüüptingimused on VÕS § 42 lg 1 kohaselt tühised¹¹⁵ siis ei saa olla ka sellistest tüüptingimusest tulenev sissenõudmiskulude suurus aluseks mõistlike ja põhjendatud kulude tekkimisel.

Sarnaselt Eesti seadusandja poolt kehtestatud nõudele mõistlikud sissenõudmiskulud on ka Soome seadusandja pidanud oluliseks määratlust „mõistlik“. Lisaks sissenõudmiskulude mõistlikule suurusele ja põhjendatusele on Soome seadusandja pidanud vajalikuks ka piiritleda „mõistlikkuse“ ülemise piiri. Töö autori seisukohast on selguse huvides pigem vajalik määratleda erinevate tasude suurused, kui jätta see poolte vaidluste lahendamiseks. Sissenõudmiskulude maksimaalsete suuruste sätestamisega seaduses võimaldatakse võlasuhte osapooltele ette näha võimalikud kulud nende suuruses.

2.5. Tarbijast võlgniku õiguste kaitse sotsiaalne aspekt

Majanduse suureks edendajaks on tarbimise suurenemine ja inimeste ostuvõime kasv. Suurem tarbimine on vajalik nii majanduse stabiilsena hoidmiseks kui ka majanduse edendamiseks. Tarbimise suurenemise eelduseks on tarbijate ostujõu kasv ja seda siis oma või võõrvahendite arvelt. Peavad ju kõik meist ennast tublideks ettevõtjateks, töötajateks, eeskujulikeks lapsevanemateks jne. kes väärivad tarbimisühiskonnas üha paremaid tooteid ja teenuseid. Suureneva tarbimisega kaob aegajalt reaalsustaju, seda eeskätt oma rahaliste võimaluste ja tegelike vajaduste üle. Levinud reklaamid julgustavad tarbijaid üha enam tarbima ja seda ka oludes, kus hetkeliselt puuduvad rahalised võimalused. Levinud on krediiti müük, lihtsalt kättesaadavad tagatisteta väikelaenud ja muud sarnased tooted, mis toodavad päevast päeva juurde potentsiaalseid võlgnikke, tarbijast võlgnikke. Paraku on aga riik kohati jätnud majanduse edendamisel tarbijad eelnevalt harimata, mistõttu on suurenenud oma õigustest mitteteadvate tarbijate arv.

Majanduslikest ja sotsiaalsetest kaalutlustest lähtuvalt on vaja tarbijaid harida juba maast madalast ehk koolist alates. Õpetades lastele koolis majanduse põhitõdesid, oma tulude ja kulude arvestamist, laenu ja krediidi alustõdesid, saaks tulevikus ära hoida palju mõtlematut tarbimist. Samuti selgitades varakult millised õigused ja kohustused ühel või teisel juhul kaasnevad ja millised on võimalused õiguslikuks käitumiseks. Varakult harides oskavad

¹¹⁵ Tartu Maakohus, 17. jaanuar 2013, tsiviilasja number 2-12-43483, lk. 3

tulevased tarbijad hinnata oma võimalusi ja langetada kaalutletud otsuseid. Otsuseid, mis hoiaks ära võimalikke teadmatuses käitunud tarbijast võlgnike tekkimise.

Tarbija õiguste realiseerimine, kui selline saab olla üksnes teadlikul tarbijal. Paraku aga suurosa tarbija õigustest materialiseerub kohtus. Kohtus käimine on piisavalt pikaajaline ja majanduslikult kulukas ja paljud tänased tarbijast võlgnikud ei ole võimelised nõudma oma õigusi kohtus ja seda just rahalisel kaalutlusel.

Teiseks võimalikuks lähenemiseks on järjest enam luua tarbijat kaitsvaid seaduslike regulatsioone. Tulemus võib olla eesmärgile vastupidine – tootjatel ja teenusepakkujatel kaob huvi toota ja pakkuda oma teenuseid, kui õiguste kaitsel on kaalukauss alati pööratud tarbija kasuks ja enamusjuhtudel on tarbijal õigus, kuna tarbijat peetakse kaubandus-majandussuhetes alati nõrgemaks pooleks. Ka ei too uued seaduse muudatused koheselt käegakatsutavaid tulemusi, kuna seadusloome protsess on piisavalt pikaldane, vaieldavad sätted vajavad kohtulikke hinnanguid ning värske seaduse mõju praktikasse jõuab alati viivitusega.

Tarbijast võlgniku aitamine, nõustamine või ajutine eestkoste seadmine läbi riiklike või omavalitsuse sotsiaalprogrammide on tõenäoliselt üks efektiivsemaid meetmeid tarbijast võlgniku õiguste kaitsel. Heaks näiteks on Soome näide, kus lisaks võlanõustamisele on tarbijast võlgnikul võimalik taotleda kohalikult omavalitsuselt ka sotsiaalprogrammi raames tarbijast võlgniku igapäevast rahajuhtimist, raha planeerimist ja nõustamist edasiseks, tulevikus probleemideta majandamiseks.

KOKKUVÕTE

Soome õigusruumis on kehtestatud eriseadus *laki saatavien perinnästä* millega reguleeritakse võlgade kohtuvälist sissenõudmist. Eesti õigusruumis lähtutakse tarbija võlgade kohtuvälisel sissenõudmisel võlaõigusseaduses, tsiviilseadustiku üldosa seaduses ja tarbijakaitseaduses sätestatust. Bakalaureusetöö hüpoteesiks oli, et Eestis kehtiv võlgnevuste kohtuväline sissenõudmine ei ole piisavalt reguleeritud ja hetkel kehtiva regulatsiooniga ei ole tagatud tarbijast võlgniku õiguste parim võimalik kaitse võrreldes Soomes kehtiva sama valdkonna regulatsiooniga.

Soomes kehtiva regulatsiooni kohaselt võib inkassoteenuse osutamisega tegeleda üksnes ettevõtja, kellel on selleks vastav tegevusluba. Tegevuslubade väljastamist reguleeritakse eriseadusega – *laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta*. Ilma vastava tegevusloata on lubatud tegeleda võlgade kohtuvälise sissenõudmisega üksnes seaduses loetletud juhtudel. Nimetatud seadusega nähakse ette nõuded inkassoettevõttele ja tegevjuhtkonnale. Seaduse *laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta* ja *laki saatavien perinnästä* kohaselt teostab inkassoettevõtete üle järelevalvet kohalik maavalitsus ja Tarbijakaitseamet (*kuluttaja-asiamies*). Kuivõrd Eestis puudub inkassotegevuse tegevusloa nõue, siis võib Eestis tegeleda inkassoteenuse pakkumisega iga teovõimeline isik. Inkassoteenust võib pakkuda iga isik, sõltumata tema kogemusest tegutseda antud valdkonnas või omamata kutsetegevusele vastavat haridusest. Eestis puudub ka otsene järelevalve inkassoteenust osutavatele isikutele. Bakalaureusetöö autori seisukohast on oluline ka Eestis kehtestada tegevusloa nõue inkassotegevusele s.h. seada kvalifikatsiooni nõuded inkassoettevõtte tegevjuhtkonnale. Autori seisukohast on oluline seada ka otsene järelevalve inkassoettevõtetele.

Soomes on kehtiva seadusega kehtestatud nõuded võlgnikule esitatavas informatsioonis maksenõude esitamisel. *Laki saatavien perinnästä* kohaselt on antud täpne nimistu informatsioonist, mida peab nõuetekohane maksenõue sisaldama. Sellise regulatsiooniga välditakse poolte mitmeti mõistmine, kas esitatud informatsioon on piisav või mitte. Eestis ei ole seadusega reguleeritud tarbijast võlgnikule saadetava maksenõude/hagihoiatuse sisu ja selles edastatava informatsiooni kogus. Tarbijast võlgnikule saadetavas maksenõudes/hagihoiatuses esitatakse informatsiooni koguses, mida peab vajalikuks ja oluliseks võlanõudja.

Soome regulatsiooni kohaselt on võla kohtuvälise sissenõudmise teostamisel võlausaldajal kohustus järgida sissenõudmise head tava. Lisaks seaduse *kuluttajansuojalaki* sätestatud nõuetele on kohustus järgida võla kohtuvälisel sissenõudmisel tava norme, mis on ajajooksul praktikas kujunenud, millele on ajajooksul andnud hinnangu kohus ja mida peetakse vajalikuks järgida tarbijast võlgniku võlgade kohtuvälisel sissenõudmisel. Soomes kujunenud kohtuvälise sissenõudmise hea tava on algselt välja töötanud Soome Inkassoettevõtete liit koostöös Tarbijakaitseametiga. Ajajooksul on nimetatud tava täiustatud ja kaasajastatud. Eestis kahjuks puudub eelnimetatud kohtuvälise sissenõudmise hea tava. Eestis lähtub iga inkassoettevõtte võlgade kohtuvälisel sissenõudmisel ettevõtte siseselt kujunenud tavadest ja praktikast. Ühine, kõiki inkassoettevõtteid puudutavat kohtuvälise sissenõudmise head tava aga ei ole. Autori hinnangul annavad vormindatud tavad alati pooltele õiguspärase ootuse ja teadmise, kuidas ühel või teisel juhul käituda. Kohtuvälise sissenõudmise hea tava kasutamine Eesti õigusruumis annaks tarbijast võlgnikule parema positsiooni oma õiguste kaitsel.

Perintäl § 4c esimese lause kohaselt on tarbijast võlgnikul õigus teha otsus, millist sissenõudmisviisi tema võlgnevuste sissenõudmisel kasutatakse. Tarbijast võlgnikul on õigus kohtuvälise sissenõudmine peatada ja nõuda selle edasist sissenõudmist kohtulikus menetluses. Sellise valiku tegemise õigus tarbijast võlgniku poolt on õigustatud olukordades, kus võlgniku varasemaid võlgnevusi menetletakse kohtulikus menetluses ja uute, lisanduvate võlgnevuste sissenõudmine kohtuväliselt ei anna eeldatavalt tulemust. Küll aga kohtuvälise sissenõudmine suurendab tarbijast võlgniku kohustust võlausaldaja ees ja seda sissenõudmiskulude näol. Sarnase õiguse rakendamine Eesti õigusruumis oleks vajalik, et vältida ka Eestis tarbijast võlgniku kohustuste põhjendamatut suurenemist olukorras, kus võlgnik ise on kindel oma maksejõuetuses ja ollakse veendunud, et võla sissenõudmine kohtuväliselt ei anna tulemust.

Seaduse *laki saatavien perinnästä* kohaselt on reguleeritud rahalises vääringus sissenõudmiskulude suurused (seadus sätestab sissenõudmiskulude suuruste maksimummäärad). Sissenõudmiskulude suuruste kehtestamisega seaduses on võimalik tagada ühtne arusaam „mõistlike“ sissenõudmiskulude suurusest. Kehtestatud piirmäärad annavad tarbijast võlgnikule arusaadava ja ette prognoositava kulude suuruse oma kohustuste täitmata jätmisel. Eesti praktika kohaselt materialiseeruvad lubatud „mõistlikud“ sissenõudmiskulud alles kohtus, saades kohtu hinnangu, hinnangu kulude suurusest ja põhjendatusest. Autori seisukohast on vajalik ka Eestis määratleda sissenõudmiskulude fikseeritud rahalised suurused sarnaselt Soomes kehtivale seadusele.

Kokkuvõtteks on bakalaureusetöö autor seisukohal, et vajalik on Eestis kehtestada tegevusloa nõue inkassoettevõtetele ja täpsustada tarbijast võlgniku kohtuvälise sissenõudmise regulatsiooni võlaõigusseaduses.

SUMMARY

Consumers' rights and debt collection services. Comparative approach in Estonian and Finnish law

In order to improve the stability of growth of the economy, for that is important the growth of consuming and financial ability of the consumers. But, for improving the consuming, the purchasing power of consumers has to grow as well and that on basis of personal monetary assets or monetary assets received from the third parties. Different and already well known commercials encourage the consumers more and more consume and this also in conditions when they do not have necessary monetary options. For such cases are nowadays very usual instalment sales, easily accessible security not demanding small loans and other similar options, which from day to day reason more potential consumer debtors.

Hypothesis of the bachelor's thesis was, that in comparison with Finland legal regulation the today's Estonian legal regulation for non-judicial recovery of debts is not sufficient and such a regulation is not granting best possible legal protection of rights of the consumer debtor.

In obligation relationships the legal position of the consumer debtor is quite often weaker than the position the creditor is having. Based on that the consumer debtor has also more limited options of legal remedies.

Usually the debts of the consumer debtor to the creditor are not caused by the deliberate actions of the consumer debtor. Most usual reasons are changes in consumer debtor's economical situation, thus the reasons not depending the consumer debtor himself/herself.

In Finland's legal system the non-judicial recovery of the debts is regulated in separate law which in Finnish is called *laki saatavien perinnästä*. The goal of this law is to enable the consumer debtor to perform his debt obligations to the creditor on voluntary way. This law is applicable in case of non-judicial recovery of debts as well as to consumer debtor (as natural person) as well as to legal person governed by private law and to legal person governed by public law. This law also stipulates several special provisions, which regulate only the exceptions of non-judicial recovery of debts in case of natural person consumer debtor. In this law the Finnish legislative body has enacted the requirements to the terms and to the information presented to the consumer debtor, requirements for the substance of the payment

claim and for its delivery and also the maximum monetary limit for the collection costs in case of the consumer debtor.

In Estonian legal system there is not such a specific law for non-judicial recovery of the debts. In case of non-judicial recovery of the debt in case of consumer debtor we have to be guided by the provisions of the Law of Obligations Act, the General Part of the Civil Code Act and the Consumer Protection Act. The legal regulation in force in Estonia does not enact the terms for procedures of the debt claims, there is not fixed the substance of the compulsory information presented to the debtor, neither are not fixed the requirements for the content of the payment claim or reminder and how to deliver those to the consumer debtor. Also there is not enacted clear and univocally understandable monetary values for the collection costs.

In Finnish legal regulation (in addition to the specific law) in case of non-judicial recovery of the debts, there is having essential importance good practice of non-judicial recovery. Good practice is set of legal norms which is initially created (elaborated) through co-operation of the Union of Finnish Collection Enterprises and The Finnish Consumer Protection Board. This set of legal norms as a good practice has been formed through live practice, this has been evaluated by the courts and this is considered necessary to follow in case of non-judicial recovery of the debts of the consumer debtors. Through changes in every day life, there has been also amended and enhanced the norms of good practice.

Based on legal regulations of Finland, the collection services may be provided and the non-judicial recovery of the debts may be performed only by the operator having for this corresponding activity licence. Emission of such activity licence is regulated by the specific law, which in Finnish is called – *laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta*. This law stipulates requirements for the collection operator and its management staff. Estonian laws do not stipulate the activity licence requirement for collection operators, thus in Estonia may provide collection services each person having active legal capacity and not depending its experience to act in this area or having no special education for such activity.

By understanding and position of the author the enacted clear and sure rules and values give always better or more efficient result than definition “reasonable”. Such an approach also gives to the parties of the obligation relationship the opportunity to foresee possible consequences to their actions and this both in monetary and time point of view. Upon legal regulation in Estonia there is many essential and important moments and details of obligation relationship not regulated or regulated too generally. In case of non-judicial recovery of the

debts of consumer debtor in Estonia, the starting platform for settling the debt is in many cases the definition “reasonable”, thus are those reasonable additional term or reasonable reasoned collection costs. In many cases the definition “reasonable” will be understood by the parties of the obligation relationship only through court proceedings.

Based on above mentioned the author of this bachelor’s thesis in on opinion that in Estonia has to be elaborated and enacted specific rules for activity licence for the collection operators and to specify the regulation of non-judicial recovery of the debt of the consumer debtor in the Law of Obligations Act.

Tallinnas, 17. mai 2013.a.

Marek Säde

LÜHENDID

VÕS	võlaõigusseadus
TsÜS	tsiviilseadustiku üldosa seadus
TKS	tarbijakaitse seadus
PerintäL	laki saatavien perinnästä
KSL	kuluttajansuojalaki
LPL	laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta

KASUTATUD KIRJANDUS

1. E. Ilus. Rooma eraõiguse alused. AS Kirjastus Ilo, 2000, lk 122
2. Tarbijakaitseamet, 2010, Abimaterjal tarbija lepingute kohta võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseaduse alusel
3. Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi, Võlaõigusseadus III kommenteeritud väljaanne, Juura, Tallinn 2009
4. Paul Varul, Irene Kull, Villu Kõve, Martin Käerdi, Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne, Juura, Tallinn 2009
5. E.-J. Truuväli, B. Aaviksoo, O. Kask, L. Lehis, L. Madise, Ü. Madise, K. Merusk, L. Mälksoo, R. Narits, V. Olle, P. Pruks. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. (teine täiendatud trükk) Juura 2008
6. R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja vabaduste kaitse. Juura, 2004
7. I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Juridica 2004.
8. M. Kingisepp. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. 2010
9. Juridica I/2012. Mari Ann Simovart, Age Värvi, Kriitilisi märkusi mõistlikkuse põhimõtte rakendamise kohta
10. Juridica. III, 2005 M. Kuurberg. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud.
11. Juridica I/2003. I. Kull, I. Parrest, Teatamiskohustus võlaõiguse kontekstis
12. K. Sein. Doktoritöö. Ettenähtavus ja rikutud kohustuse eesmärk kui lepingulise kahjuhüvitise piiramise alused. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007,
13. Olavi Jänes, Kuidas kindlustada end võla vastu ja nõuda sisse tekkinud võlga. <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=801>
14. Jarmo Leppiniemi, Yritysrahoitus, online lugeja, SanomaPro, www.sanomapro.fi
15. Ari Saarnilehto, Vesa Annola, Mika Hemmo, Leena Kartio.. Varallisuusoikeus, WSOYpro, Velan periminen
16. Jyrki Lindström. „Luotonvalvonta ja saatavien perintä“ Talentum, 2005
17. Pasi Pönkä, Petri Willman „Käytännön perintäopas“ Edita Publishing Oy 2005
18. Yrjö Lehtonen, Kimmo Mökkönen, Hannu Töyrylä, Marja-Riitta Seulu. Fokus, 2012, Perintä ja luotonhallinta. online lugeja, SanomaPro, www.sanomapro.fi
19. Kuluttajavirasto, „Hyvä perintätapa kuluttajaperinnässä“ Kuluttajaoikeuden linjauksia 2005
20. Kuluttajavirasto, Kuluttajaoikeuden linjauksia, Kuluttajaperinnän valvonnassa esiin nousseita asioita, 16.12.2007

21. Perintäkulut ja perinnän eteneminen,
<http://www.kuluttajavirasto.fi/fi/FI/kuluttajalle/raha-asiat/maksuviivastykset/perinta/>
22. Virheellisestä perinnästä voi vaatia korvausta
<http://www.kuluttajavirasto.fi/Page/a9dfa3a2-153e-4d5a-abdd-9b7eb8f53e82.aspx>
23. Tärkeitä uudistuksia perintä- ja pikaluottolainsäädäntöön,
<http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/arkisto/2013/?announcementId=72c4ac74-887f-4856-8391-c4d518762d52&groupId=dbe72428-71e0-4b3f-a168-ea177c920716>
24. Soome Kaubanduskoja avaldus „Kuluttajaviraston ohje: Hyvä perintätapa kuluttajaperinnässä“ Arvutivõrgus kättesaadav: <http://kauppakamari.fi/k3/missio-visio-arvot/>
25. Pasi Kurujoki, Velallisen asema perinnässä ja perintäkulujen merkitys velalliselle, 2008, Yritysjuridiikan pro gradu –tutkielma
26. Asiakastieto Oy teavitust raporteeritud maksehäirete tühistamisest 11.02.2013
27. Requisita Oy, Inkasso protsessi kirjelduse mudel tegevusloa taotluses (esitatud Aluehallintovirasto loakogule)
28. Perintätoimi: Perintätoimen toimilupahakemus,
<http://www.avi.fi/fi/Peruspalvelutjaoikeusturva/Lomakkeet/Sivut/default>
29. Iltalehti 22-09-2011 www.iltalehti.fi
30. Lääne-Viru Rakenduskõrgkool, Võlaõigus õppematerjal, Võlgade sissenõudmine,
<http://www.lvrkk.ee/kristiina/volg/>
31. <http://majandus.delfi.ee/news/uudised/sundis-eesti-volanoudjate-liit.d?id=1142613>
32. Foorum „juura.ee“ internetis aadressil www.juura.ee

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

33. Võlaõiguseadus RT I 2001, 81, 487
34. Tsiviilseadustiku üldosa seadus, RT I 2002, 35, 216
35. Tarbijakaitseseadus RT I 2004, 13, 86
36. Tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I 2005, 26, 197
37. Äriseadustik, RT I 1995, 26, 355
38. Eesti Vabariigi põhiseadus, RT 1992, 26, 349
39. Kohtutäituri seadus, RT I 2009, 68, 463
40. Karistusseadustik, RT I 2001, 61, 364

41. Rein Lang, Minister, 30.09.2009 Völaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu
42. Völaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri.
Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&page=pub_file&file_id=f08d18c1-acda-3661-1941-f77f9226a3b7&
43. Korkolaki, 20.8.1982/633, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820633>
44. Velkakirjalaki, 31.7.1947/622, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1947/19470622?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=velkakirjalaki>
45. Kuluttajansuojalaki, 20.1.1978/38, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Kuluttajansuojalaki>
46. Laki saatavien perinnästä, 22.4.1999/513, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990513?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=%20%20Laki%20saatavien%20perinn%C3%A4st%C3%A4>
47. Laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta, 22.4.1999/517, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990517?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20perint%C3%A4toiminnan%20luvanvaraisuudesta>
48. Laki Kilpailu- ja kuluttajavirastosta, 30.11.2012/661, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/2012>
49. Rikoslaki, 19.12.1889/39, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Rikoslaki>
50. HE 57/2012 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisten sopimusten maksuehdoista, laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20120057>
51. HE 21 2004 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiat/he+21/2004>
52. HE 199 1996 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://finlex.fi/fi/esitykset/he/1996/19960199>
53. HE 178_1998 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintätoiminnan luv..
Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1998/19980178>

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

54. Korkein oikeus KKO:2005:108, 10. mai 2005, Diaarinumero: S2004/164
55. Turun hovioikeus THO:2012:1, 25. jaanuar 2012, Diaarinumero: R 11/224,
56. Tuusulan Käräjäoikeus HelHO: 2012:14, 27. jaanuar 2012, Diaarinumero: S 11/2399
57. Korkein oikeus KKO:2012:19, 09. november 2011, Diaarinumero: S2010/872
58. Tuusulan Käräjäoikeus HelHO:2012:15, 06. september 2012, Diaarinumero: S 11/3026
59. Satakunnan Käräjäoikeus, 10.12.2012, 12/19663, Diaarinumero: W 12/14951
60. Korkein Hallinto-Oikeus KHO:2011:16, 16. veebruar 2011, Diaarinumero 2216/1/09
61. Markkinaoikeus, MAO:23/13, 25. jaanuar 2013, Diaarinumero 148/12/M5
62. Riigikohtu otsus 21. september 2011 nr 3-2-1-66-11
63. Riigikohtu otsus 14.juuli 2005 nr 3-2-1-66-05
64. Riigikohtu otsus 29. mai 2012 nr 3-2-1-64-12 p.35
65. Harju Maakohus.16.november 2011. Tsviilasja nr 2-11-2335
66. Pärnu Maakohus 09. november 2012 Tsviilasja nr 2-12-28161
67. Tartu Ringkonnakohus. 12.september 2011 Tsviilasja nr 2-10-25008
68. Tartu Ringkonnakohus. 26.märts 2012 Tsviilasja nr 2-09-23673
69. Viru Maakohus, 14 detsember 2012, Tsviilasja number 2-12-11612
70. Tartu Maakohus. 17. jaanuar 2013 Tsviilasja number 2-12-43483

Lisaks:

<https://www.lindorff.ee>, www.lindorff.fi

<http://www.five.ee/inkasso/teenused/>

<http://www.intrum.com/ee/>, www.intrum.com/fi/

<http://www.requisita.fi/>

<http://asiakastieto.fi>

<http://www.bisnode.fi/>

<http://www.volanooustaja.ee/>

<http://www.maksumyohassa.fi>

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Marek Säde

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 02. märts 1972.a.)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose **TARBIJATE ÕIGUSED JA INKASSOTEENUSED. VÕRDLEV KÄSITLUS EESTI JA SOOME ÕIGUSES,**

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Dr. iur. Karin Sein,

(juhendaja nimi)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 17. mai 2013.a.

(kuupäev)